

106844

Complet

TRANSILVANIA

An. 55

Ian.—Febr. 1924

Nr. I—2

CUPRINSUL:

Pagina

<i>Vasile Goldiș</i> : Spre țel — — — — —	1
.. Pornind din nou la drum — — — — —	4
<i>Axente Banciu</i> : Ultima poezie a lui Andreiu Mureșianu — — — — —	9
<i>H. Petra-Petrescu</i> : În cămașa lui Nessus (schiță) — — — — —	11
<i>I. Michelet</i> (trad.): România — — — — —	14
.. Michelet — — — — —	22
<i>Dr. G. Preda</i> : Câteva însemnări din studiul geografiei medicale a Ardealului — — — — —	24
<i>P. Grimm</i> : Vânătoarea din munții Cheviot (Chevy Chase) — — — — —	28
<i>Ilie Marin</i> : Cărți vrednice de îndrăgit I. — — — — —	30
<i>Maria Cunțan</i> : Lăsați-mă să beau uitare (poezie) — — — — —	34
.. Iaroslav Vrehlicky Quis ut Deus? — — — — —	34
<i>Ion Agârbiceanu</i> : Pustiul (schiță) — — — — —	35
<i>Otokar Brezina</i> : Deasupra tuturor focurilor — — — — —	39
<i>h. p. p.</i> : Pentru ce e bolnav sufletul omenesc? — — — — —	40
<i>Cronică</i> — — — — —	47
<i>Dela «Asociațiune»</i> — — — — —	57
Apel către toți Românii: Pentru un muzeu istoric al anilor 1848—1849 în casa lui Avram Iancu din Vidra — — — — —	63

Redacția și Admin.: „Asociațiunea”, Sibiu, strada Șaguna 6.

Prețul 30 Lei.

Depozit general pentru vechiul regat, Basarabia și Bucovina:
Librăria Pavel Suru, București, Calea Victoriei 85, unde
se află de vânzare toate publicațiile «Asociațiunii».

624

Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român.

Intemeiată la 1861.

Președinte de onoare: M. SA REGELE FERDINAND.

Prezident activ:
Vasile Goldiș,

Vice-prezident:
Dr. Octavian Russu,

Membrii comitetului central:

Ioan Agârbiceanu, publicist,
membru coresp. al «Acad.
Române».

Dr. Nicolae Bălan, mitropolitul
Rom. ort. din Transilvania.

Dr. Victor Bârlea, director de
liceu.

Dr. Ilie Beu, medic.

Dr. Iosif Blaga, dir. de liceu.
Ioan baron Boeriu, general in
pens.

Dr. Vasile Bologa, dir. de liceu.

Dr. Lucian Borgia, avocat.

Dr. Ioan Bunea, dir. de liceu.

Partenie Cosma, dir. de bancă.

Dr. Elle Dălanu, protopop.

Dr. Nic. Drăgan, prof. univers.

Octav. Goga, membru al «Acad.
Române».

Dr. Ioan Lupaș, prof. univ.,
membru al «Acad. Rom».

Iuliu Marțian, dir. de bancă.

Dr. George Moga, gen.-medic.
Ioan Moșă, publicist.

Ioan F. Negruițu, dir. șc. norm.

Dr. Zenovie Păclișanu, di-
rector general, membru co-
resp. al «Acad. Române».

Aurel Popescu, comerciant.

G. Poponea, cond. tip. arhid.,
președintele meseriașilor ro-
mâni din Sibiu.

Dr. George Preda, medic.

Dr. Alex. Rusu, canonic.

Tr. Scorobetu, asesor. cons.

Dr. V. Stan, dir. de șc. norm.

Dr. Vasile Suciu, mitropolit de
Alba-Iulia și Făgăraș.

Gavril Todica, contabil.

Nicolae Togan, protopop.

Ioan Vătășan, dir., «Albina».

Fondată la 1868.

„Revista Transilvania”

Fondată la 1868.

COLABORATORI:

I. Agârbiceanu, A. P. Arbore, D. C. Arion, I. C. Băclă, M. Baiu-
lescu, A. și I. Banciu, N. Bănescu I. A. Bassarabescu, I. Blanu,
L. Blaga, G. B. Duică, V. Bogrea, Dr. L. Borgia, Dr. Al. Borza,
Al. Busuioceanu, Al. Ciura, I. Coltor, A. Cotruș, Dr. E. Dălanu,
Dr. N. Drăgan, R. Dragnea, S. Dragomir, V. Eftimiu, I. Georg-
gescu, O. Ghibu, V. Ghidionescu, O. Goga, I. Gorun, P. Grimm,
C. Hodoș, E. P. H. Longin, N. Iorga, Al. și I. I. Lăpedatu,
V. Lazar, Dr. I. an Lupaș, A. Lupeanu-Melin, I. Maniu, Colonel
I. Manolescu, S. Dr. Mateiu, S. Mehedintzi, Dr. V. Meruțiu, C.
Moisil, Tr. Moșoiu, D. Nanu, Dr. D. Negru, V. Păcală, T. V.
Păcățianu, Dr. Z. Păclișanu, Em. Panaitescu, V. Părvanu, D.
D. Patrașcanu, Dr. I. Paul, C. Pavelescu, Dr. H. P. Pe-
trescu, E. Pitiș, A. Pop, Dr. I. P.-Voltești, Dr. P. Poruțiu, Dr. G.
Preda, Dr. O. Prie, Dr. S. Pușcariu, L. Rebreanu, Dr. P. Roșcă, St
Roșianu, I. U. Soricu, V. Stanciu, M. Ștefănescu, V. Stroeșcu,
Dr. A. Tatar, G. Todica, N. Togan, D. Tomescu, G. Vălsan.

TRANSILVANIA

Anul 55.

Ian.—Febr. 1924.

Nr. 1—2.

„Mult pot puținii, buni, împreună!”...

SPRE TEL.

De: Vasile Goldiș.

Gândul tuturor, cari au înființat «Asociațiunea», cari în cursul zecilor de ani au lucrat la întărirea ei, cari se sbat azi s'o reînvie și să-i dea puterea, ce o reclamă idealul în numele căruia ea ființează, a fost adunarea la un loc a sufletelor românești, a fost îndrumarea pe calea desăvârșirii a națiunii române, ca astfel ea să-și îndeplinească misiunea tuturor neamurilor de progres în lume, înfrățirea noroadelor supt legea dreptății, care este mai vârtos cheazăuită prin iubirea deaproapelui, propovăduită de Mântuitorul.

Stând astfel în serviciul națiunii române, «Asociațiunea» se știe lucrând pentru umanitate și înfrățirea deodată a neamurilor doritoare de fericirea pământească.

Desăvârșirea oricărei națiuni este în funcțiune de desăvârșirea indivizilor, cari o alcătuiesc, pentru aceea desăvârșirea individului este obiectivul oricărui veritabil patriotism. Individul se desăvârșește însă în societate și prin societate. Preocuparea de căpetenie deci a aceloră, cari în iubirea lor de neam visează îndreptarea pe calea progresului civilizatoric al națiunii, este să producă în sufletul indivizilor credința fericirii lor prin societate, prin națiune și să dea astfel naștere celui sentiment de solidaritate națională, fără de care orice alcătuire de stat se va dovedi fragilă în fața primejdiilor firești, cari însoțesc evoluția socială.

Căci o națiune este un suflet, este o comunitate spirituală. Și adevărul suprem este, că această comunitate nu se creiază prin rezon, ci prin sentiment. «Oamenii — spune Fustel de Coulanges — simțesc în sufletul lor, că ei sunt un singur popor atunci, când au o comunitate de idei, de afecțiuni, de interese,

de aduceri aminte și de nădejdi. Iată patria. Iată pentru oameni vreau să meargă împreună, să lucreze împreună, să lupte împreună, să trăiască și să moară unii pentru alții. *Patria este ceea ce iubim*.

Și iubirea nu are rezon. Această iubire se produce prin istorie, prin conștiința intereselor comune, prin trecutul comun, prin bucuriile comune, mai vătos prin suferințele împreună, prin nădejdea tuturor într'un viitor mai fericit, prin conștiința solidarității naționale, prin idealul național.

«Adevărata forță a națiunii este idealul său. Putere nevăzută, creatoare de lucruri văzute, el stăpânește sufletele. Un popor muncește sute de ani până să-și creieze un ideal și re cade în barbarie îndată ce l-a pierdut».¹

«Asociațiunea» este și vrea să rămână un instrument întru creierea și fortificarea idealului național. În acest scop preasfânt ea desgroapă trecutul și face să vorbească mormintele. Fiindcă adevărații noștri învățători sunt cei din mormânturi. Impotriva fanteziei ușurate a celor vii se îndreaptă despotismul morților.

Adunătoare de suflete spre a creia sufletul unic național, «Asociațiunea» prin jertfa tuturor celor ce o slujesc, pilduiește norodului altruismul trebuitor oricărei înălțări naționale.

Iniințată prin un mare preot, ea mai presus de toate va trebui să readucă în satele românești atmosfera senină a religiosității adevărate, să propage în sufletul național revenirea la izvorul de bază a ființei noastre românești, care este confundarea vieții noastre naționale cu acea bisericească. Să se adăpostească din nou școala în umbra bisericei, căci noi vrem o istorie măreață pentru adoratul nostru popor. Istoria însă se face prin sentimente și credinți. «Rezonul creiază știința, istoria o făuresc sentimentele și credințele», — zice în fruntea clasicei sale lucrări filozoful francez.² Credințele tari au produs neamurile mari în lume, iar scepticismul este otrava ucigătoare a vieții sociale, fiindcă slăbește voința. Neamurile pământului se înalță și cad în măsura variabilă a voinței ce sunt în stare a desfășura. Credința este însă incomparabila energie motrice a voinței.

«Asociațiunea» propagă religia muncii, a crutării, a trezviei, a vieții curate și sănătoase, a disciplinei sociale, a ierarhiei

¹ Dr. Gustave Le Bon: La psychologie politique, pag. 372.

² Dr. Gustave Le Bon: Op. cit., motto.

valorilor morale. Ea vrea să fie un puternic instrument al educațiunii naționale și supremul scop al acestuia este să producă în sufletele răslețe ale indivizilor sentimentul, că binele fiecăruia este în funcțiune de binele tuturor, că omul nu poate să trăiască mulțumit în afara națiunii sale, că prin urmare numai atunci vom fi desăvârșiți, când vom fi pătrunși de hotărârea să trăim și să murim pentru națiunea noastră.

Sentimentul acesta al solidarității naționale se creiază mai presus de toate prin dreptatea aplicată în aceeaș măsură tuturor în organismul social, și această dreptate nu se produce, decât prin iubirea fiecăruia față de semenii săi. Această iubire va trebui vădită în toate manifestările «Asociațiunii». Coborârea intelectualilor și a claselor suprapuse în mijlocul celor dela temelie va inspira acestora încrederea în viitorul național și munca la un loc al tuturor pentru binele fiecăruia va produce fără îndoială cimentul indestructibil al omogenității noastre naționale. Deviza noastră va fi deci vechea exclamație a lui Krosby: «Sunt iubirea, stăpâna lumii».

Statul reprezintă forța coercitivă a organismului social spre țelurile urmărite de acesta sub puterea irezistibilă a legilor naturii, dar trăinicia oricărui asemenea organism se află în funcțiune de înlocuirea treptată a forței constrângătoare prin voința liberă a indivizilor, cari îl compun. Aceasta este deosebirea fundamentală între societatea omenească și restul universului cosmic. Căci mai presus de orice îndoială, cum am spus, națiunea este o comunitate spirituală, întemeiată pe conștiință. Condițiunea firească și necesară a conștiinței însă, la individ, ca și la națiune, este libertatea. «Aceleași legi, cari au produs lumile și constelațiunile, produc și societățile umane, cu singura diferență, că ceeace acolo e lumină externă și mișcare fatală, aici e lumină internă și mișcare voluntară».¹ Viața omenească n'o stăpânește fatalitatea, ci o stăpânește voința.

«Asociațiunea» este și voiește să fie diriguitorul acestei voinți, orientându-o spre mărirea națională. Pentru aceea statul și oricine iubește națiunea română, trebuie să iubească «Asociațiunea» și să-i deie tot concursul, spriginindu-i munca oboitoare spre țel.

¹ Alfred Fouillée: «La science sociale contemporaine, pag. 42

Pornind din nou la drum...

Multe, grele, spinoase probleme economice și culturale ne așteaptă după războiu! Multe, pentru acela care are ochi să vadă — pentru acela, ale cărui orizonturi nu sunt strâmte; grele și spinoase pentru acela, care s'a îndeletnicit și până acum cu frământarea problemelor, cu cântărirea lor, și căruia i-a sângerat inima, vai, de atâtea ori, încercând rezolvirea lor!

Dar *tocmai* faptul că problemele sunt multe, grele și spinoase, ne adevărește că sunt problemele adevărate, de cari trebuie să se apuce inimile nobile — fiindcă și problemele mari își cer martirii lor, după cum și sămânța care are să încolțească trebuie să fie părtașe mai întâi de întunerecul pământului până să ajungă la lumină.

Nici un progres în omenire fără de sacrificii! Cetiți istoria culturală, economică a popoarelor celor mai înaintate și veți vedea că fiecare pas înainte l-a răscumpărat neamul cu prețul a sute de vieți scumpe omeniești, din șirul celor mai buni ai săi.

Neamul nostru și-a dat din greu contribuția de sânge, și-a îndeplinit cu scumpătate chemarea de până acum. Ca orice neam a avut și are lumină și penumbră, ba chiar întunec, într'unele locuri. Care neam este numai lumină?

Ceeace nu poate denega neamului nostru nici chiar dușmanul său cel mai mare este dragostea după cultură a poporului. Firește, *dacă* și-a luat osteneala dușmanul să cunoască *chemările* poporului acestuia dela țară, foamea aceasta după hrană sufletească.

De sigur: numărul analfabeților este mare la noi. E dureros de mare! Dar ați cetit vreodată istoria acestui neam românesc?¹ Ați căutat să vă transpuneți în mediul social, în care a trebuit să vegezeze acest neam? Cine crede vinovat pe țărânul român, după ce a analizat conștientios raporturile sociale în cari a trăit — să ia piatra și să arunce în el!

Zorii unei desvoltări mai prielnice nu ni s'au arătat decât numai în timpul din urmă. Numai cu mare greu am avut posibilitatea să ne frecăm la ochi, să ridicăm mâinile și să zicem, ca voinicul din poveste: «greu somn am mai durmit!» «Apa vieții» ni s'a adus la gură abea bine de curând!

¹ Vezi art. din numărul de față al istoricului Michelet.

De sigur: una din problemele cele mai principale ale timpului apropiat va fi: cum va putea să stea pe picioarele *proprii* voinicul trezit, încă amorțit, în parte, de «apa morții?»

Să luăm o singură problemă, aceea a *analfabetismului*. *Lupta împotriva analfabetismului* credem că va trebui purtată mult mai conștient și cu mult mai multe arme de luptă — (să zicem «arme»? nu e dureros să numești astfel un factor, care construiește?) Cum: «cu mai multe arme de luptă»? Propaganda din partea societăților noastre culturale va trebui să fie mai întărită prin răspândirea *broșurilor și articolelor de propagandă* în masele poporului.

Chiar acum, după războiul mondial, este timpul cel mai potrivit să vorbești conștiinței poporului. Cei întorși, teferi sau schilozi, de pe câmpurile de luptă, au «dat cu capul de gard», cum se zice, neștiind să slovenească în streini și înțeleg de ce mare bunătate este cunoștința de carte. Cei de acasă deasemenea. Copilașii, generația viitoare, vor trebui îndreptați pe cărarea cea bună — dându-li-se povață părinților să nu-i slăbească din admonieri, dacă nu merg la școală.

«Bate fierul până-i cald», zice proverbul. Să batem fierul căci acum este mai înroșit!

Broșurele mici, în mii de exemplare, cari să arate, în *icoane* și în scris, binefacerile culturii, ale scrisului și cetitului, să se răspândească, sau gratuit sau pentru prețuri bagatele, în toate satele românești. În «icoane»? Da. Cetitorului i se întipărește mult mai bine în minte ceva comunicat pe calea desenului și a fotografiei. Avem înaintea noastră, ca să ne folosim de un singur exemplu, o statistică a *analfabetismului* în Germania, Anglia și Franța. Desenul ne arată proporția până la evidență. Un desen, care să arate proporția și la neamurile noastre din ostul Europei credem că ar avea oareșcare efect, chiar și asupra neștiutorului de carte, căruia i se arată ilustrația.

Nu numai ilustrația aceasta — dar încă zeci și zeci de altele: progresele între agricultorul știutor de carte și cel înepoiat, la gospodăriile lor, progresele materiale între muncitorul de miște — ne gândim la cel din Munții Apuseni — care știe scrie și citește și între cel care trebuie să-și pună degetul când e vorba să iscălească ceva. Tot în desenuri ingenioase, desenate, firește, cu cunoștință de cauză.

Broșurele, cari să se cetească în șezătorile poporale și în cari să se arate, într'o formă beletristică, ușoară, accesibilă, foloasele învățaturii. (Ion Pop-Reteganul ne-a arătat cărarea minunată!)

Să se citeze în ele și legile aduse în diferite state împotriva analfabetismului, ca d. e. legea sancționată în «Statele Unite ale Americii de nord», în 1917, ca să n'aibă voie cetățeni dela 16 ani în sus de ai altor state, să calce peste hotarele țării, dacă nu știu scrie și celi.

Să se discute și să se *facă propagandă* pentru răspândirea *abecedarelor* celor mai potrivite pentru adulți. Nu numai să se tipărească, cu multe cheltuieli din partea «Asociațiunii» noastre, dar să se publice și *referade* conștiențioase despre rezultatele obținute cu ele.

Să se discute posibilitatea de a edita abecedare, bazate pe principii nouă, necunoscute până acum, sau numai în parte¹.

După ce ai dat o astfel de direcție tineretului, după ce «chipurile», broșurile și datele lor vor fi comentate din greu, nu ne vom afla în fața unui număr atât de mare de analfabeți.

Problemele acestea sunt mult prea importante și mult prea complicate, decât să le dăm gata într'un articolăș. Vor trebui discutate pe îndelete și din partea specialiștilor. Pentru studii de acestea, principiare, credem că revista noastră este cât se poate de potrivită.

* * *

Aceasta este numai una din problemele, cari se impun «*pedagogului social*», dacă vrei să-l numești astfel, cu toate că

¹ Amintim, în paranteză, pe bătrânul «dascăl Vintilă» al d-lui Agăr-biceanu, care oprește pe elevi în mijlocul uliței satului și învață pe copii litera *a* și *iu* cu versurile:

«U, in, in, bunu-i puin,
Da-i mai bună găina,
Care-o frige vecina...»

Copiii răd să se tăvălească și învață literile! (Vol. «Două iubiri» pg. 211). Ce minunat ar fi să avem un abecedar întreg cu versuri de astea pentru întreg alfabetul și ilustrații posnașe, ca să învețe tineretul de-a mai mare dragul. Nu surăde, cetitorule! Nu vezi aici elementele unui curent pedagogic ducător la creangă verde? Cunoaștem astfel de abecedare în limbi străine și ne-am convins despre foloasele lor.

numirea nu corespunde adevărului (pedagog, venind dela grecul pus=copil, înseamnă, învățător de copii, iar învățător de bărbați ar fi «andragog»). Cum ne închipuim *mișcarea la sate*?

În loc să dăm numai sfaturi și să ne retragem mai apoi satisfăcuți de laurii ieftini, preferăm să oferim nutremântul necesar «caselor» acestora «naționale». Mergem și mai departe: recomandăm cărți pentru intelectualii noștri dela sate și din oraș.

O revistă ca «Transilvania» va trebui să raporteze cu conștiințiositate despre ceeace prestează *și alte neamuri* pe terenul culturii poporului. Referade despre instituții culturale, ca: muzee, expoziții, societăți de lectură, biblioteci publice, «universități populare», biblioteci (tipărite) pentru copii, pentru răspândirea științelor (cu analize despre tendințele bibliotecilor acestora).

Să nu se aducă învinuirea, vai, atât de ieftină și de nese-rioasă, că este «neamț» sau «franțuz» sau mai știm noi ce unul dacă arată în coloanele unei publicații românești *ce au bun* celelalte neamuri. Știm că mulți s'au descurajat, auzind exclamații ca acestea, când au venit în mijlocul connaționalilor lor. «Da ce ne mai săcăie ăsta cu franțujii și cu nemții lui?» !... Neamț-neamț ori franțuz! dacă îți arată ceva *bun* la neamurile astea și îți oferă material de prelucrat, idei de răsgândit, să-l respingi? Firește, e vorba *cum* aduce materialul: cu dragostea de frate, care vrea să ajute, sau cu aroganța unuia, care vrea să «brileze» (în cazul al doilea se condamnă de sine)?

Un *bărbaț* politic a spus odată, într'o vorbire celebră de a sa, că vai de omul politic care nu pricepe spiritul vremii sale. Tot atât de îndreptățit este strigătul: *vai de conducătorii intelectuali ai unui neam* (preoți și învățători, în primul rând) cari *nu pricep spiritul vremii lor*, tendințele poporului lor spre lumină și spiritul de care sunt conduse, într'aceeaș direcție, popoarele celelalte din Europa!

Ca să priceapă învățătorii și preoții «spiritul vremii» avem trebuință de un grănar, în care să se adune tot ce s'ar putea referi la mișcarea pornită spre luminarea poporului. Din referadele despre mișcarea din străinătate vor vedea cetitorii *cât* se lucrează la alte neamuri, *cum* se rezolvă problemele, cari câte odată, sunt *identice* cu ale noastre și luând ce este bun, adaptând, prelucrând, dar *nu* sclavic, nu literă de literă, vor innobila mlădițele tinere ale culturii noastre.

Dacă vor celi doi-trei ani în «Transilvania» despre rezultatele frumoase din străinătate în privința bibliotecilor publice, despre «universitățile populare» și alte zeci de instituții și întreprinderi, li se va preface în sânge și în oase convingerea: «și noi trebuie să ne mișcăm! Așa, ca pe vremea lui Moș Adam, nu mai putem sta!» Și *asta* o au de scop referadele despre stările din sânul popoarelor străine.

Ți-e frică de influința dășastroasă a laudelor aduse instituțiilor culturale străine? Crezi că n'ar fi cu cale să lași pe concurent să-și laude marfa în casa ta proprie? Dar dacă n'ai tu atâtă tărie să opui *lucrări de valoare* la fel cu poporul, care îți face concurență, crezi că tăcând tăcerea peștelui și punându-ți capul în nășip ca strușul, o să trăiești, ca neam, multă vreme?

Și e vorba aici de concurență? Nu este o *emulație cinstită* între neamuri, cari vreau ca păturile de jos să se ridice, să se bucure de viață conștientă? Fiecare să se bucure de rezultatele bune obținute de celalalt neam și fiecare să contribuie chiar ca piedecile, cari i se pun unui neam, de atârână și dela dânsul, să dispară.

Dacă rășboiul crâncen, care a aprins lumea întreagă, a fost atât de grozav, e tocmai de aceea: fiindcă a lipsit cinstirea *reciprocă* a nizuințelor curate ale luminătorilor tuturor popoarelor — nu ne-am cunoscut, *n'am vrut* toți să ne cunoaștem.¹

Revista «Transilvania» va avea să refereze și de aici înainte, la cronică și în articolele speciale, despre problemele tratate în publicistică, referitoare la propaganda culturală. Preotul, învățătorul dela sate să știe că aici gășesc un sfetnic în munca lor culturală.

«Transilvania» să fie un izvor de întinerire a puterilor. Cei, cari stau la mijloc de cărare în propaganda lor culturală, la sate și la orașe, să câștige nouă dragoste de muncă din paginele ei, știindu-se o falangă de *luptători după lumină*! Altfel lupți când te știi singur și altfel când îți strigă de pe fiecare creștet de deal câte un ortac cuvinte de încurajare, frățești. «Unde-s doi, puterea crește»... zice românul.

«Indemnuri» vreau să fie și paginele «Transilvaniei», «indemnuri» la viață *conștientă* națională, pentru promovarea cul-

¹ Nota: Ascultați sfaturile și constatările unui L. Bougeois, A. France, Foerster.

turii în popor și în clasa intelectualilor, «îndemnuri» spre o soartă mai bună, pe care o merităm, dar pe care trebuie să ni-o și știm *câștiga*.

În fruntea fiecărui număr, îndată după titlul revistei, vrem să se tipărească ca motto cuvintele: «Mult pot puținii, buni, împreună!» Pricepi, cetitorule, cât de mare adevăr zace în cuvintele acestea? Ori cât de puțini să fie cei «buni-împreună», o mână de oameni, dacă sunt pătrunși de adevărul cauzei lor, pot «mult». Așa a fost de când e lumea — de ce să nu fie și la noi tot astfel?

Lozinca aceasta dă încredere, lozinca aceasta încheagă rândurile și te duce la — izbândă.

Că vei cădea tu, poate, la mijloc de cărare, cu mâna întinsă spre ținta dorită? Că numai cu gândul îți va fi dat să-ți vezi întrupat idealul, pentru care ai săngerat din greu? Dar ești fericit că ai contribuit cu o părticică, fie ea oricât de mică, pentru ca să se înalțe măreața clădire culturală. Cei cari vor veni peste decenii, peste sute de ani, vor putea să se uite peste umăr la tine, vor putea să te hulească chiar — tu ți-ai făcut datoria la timpul său, ca să dai mai departe, să promovezi, ce ai crezut tu de bine.

E o mare satisfacție sufletească să ști că n'ai trăit așa, de pe-o zi, pe alta.

Ultima poezie a lui Andreiu Mureșianu.

Pe o foaie lipită de scoarțele volumului de poezii de Andreiu Mureșianu, apărut la Brașov în 1862, tipografia I. Gött, care volum, după iscălitura pe care o poartă pe prima pagină, pare a fi fost proprietatea lui Nic. Șaștai care l-a dăruit apoi bibliotecii liceului «Andreiu Șaguna», am aflat scris cu mână, următorul

Epitafu.

*Suptu asta peatra rece
În linulu ei mormentu
O vergura petrece
Far' a roști cuventu.*

Wedeți, ce v'vieați'a,
Ce'l lum'e'a, deaca mori! —
Se ștergu, se pierdu, ca ceati'a
Onóre, și comori! —

Desiertu e' plansulu mumei,
Desiertu și negrulu floru,
Caci tóte ale lumei
Au scrisa mórtea lor. —

Nemicu é pusu suptu sóre,
Se n'alba și finitu,
Precumu nu este flóre,
Ce nu s'a vescuțitu.

«O, mamă, nu mai plange!
Și tu scumpu fratióru!
«Căci inim'ami se 'nfrange,
Ș'atunci mi-é greu se moru!»

Subt poezie, se găsesc următoarele șire:

«Epitaful acesta scrisu de propria mana a laureatului poetu Andrei Muresianu în primavera anului 1862, este lucrarea sa ultima. Epitaful acesta l-a facutu la rogarea mé, pentru pétra de morment a sororii mele Maria de Sustai.
(ss) Nicolae Sustai.

Nicolae Șustai a fost primul președinte al tribunalului din Făgăraș înființat la 1872. Dupăcum sunt înformat, a stat în fruntea acestui tribunal până la 1875, când, în urma contopirii lui cu cel din Brașov, a trecut în fruntea tribunalului din Sighișoara. Aici n'a stat însă mult căci, bolnăvindu-se, și-a cerut pensionarea și s'a mutat la Brașov, unde a și murit.

La 24 Octomvrie, anul trecut, s'au împlinit 60 de ani dela moartea autorului imnului nostru național, care a strecurat atâtă dor de libertate și putere de viață în suflitul celor încovoiați sub povara desamăgirilor și asupririlor fără sfârșit.

Ne facem o datorie de recunoștință către suflitul bardului nostru național, împrăștiându-i memoria prin publicarea acestui epitaf, care, deși nu prezintă vreo valoare deosebită, e menit totuși de a ne da și o dovadă de sentimentele nobile, prietenești și creștinești, ale cântărețului unirii în cugete și simțiri a Românilor din patru unghiuri.

Axente Banciu.

În cămașa lui Nessus.¹

«Jalnic ard, de viu chinult ca Nessus».

Eminescu.

— «O, scrisul lui e dinamită. Cu fiecare rânduleț are pe suflet zece morți! Și râde și mușcă și se întrece în verva-i prodigioasă de a improșcă cu veninu-i corosiv!»

— «Atunci are el vre-un Dumnezeu?», a întrebat doamna Vidrașcu, în societatea unde se caracteriză astfel scrisul șefului-redactor dela «Aurora Română».

— «Dumnezeu! Parcă astfel de oameni au Dumnezeu? Îți râd în față când le amintești de El!», primi d-na Vidrașcu drept răspuns.

— «E însurat?», mai întreabă ea.

— «Nu. E holtei bătrân».

— «Atunci vă asigur că este un om nemulțămît cu soarta. N'a gustat fericirea căsniciei. Vrea să-și răsbune cu scrisul său».

— «Așa e firea lui! De pe când eră de 18—20 ani eră dinamitard. Lovea la mir cu condeiuul său, par'că ar fi avut o măciucă!»

D-na Vidrașcu plecă capul trist în pământ: omul acesta poate aduce mult rău!

Ajunsă acasă dela sindrofie, luă d-na Vidrașcu «Aurora Română» în mână, ultimii zece numeri, și se înfioră, se îngreșă de ce i-a fost dat să citească.

— «Ticălosul!» singurul epitet pe care-l găseă. Nimic nu-i eră bun, nimica sfânt, nimica vrednic de luat ca pildă. Cu jongleria-i de idei, cu satanica-i desteritate de a ridiculiză totul, dădeă «în târbacă» pe cei mari și pe cei mici și par'că vedeai cum își freacă mânilor, satisfăcut, că pricinuieste cuiva un rău!

Doamna Vidrașcu știa că scrisul domnului șef-redactor eră cetit de lume și țară, că mulți erau scârbiți, ca prietinitile ei cu cari vorbise, dar că nimenea nu îndrăznește să se apropie de domnul șef-redactor, fiindcă se pricepeă să «pocnească» pe fiecare.

Am să-i scriu eu / se hotări ea. Eră doară în joc și fericirea copiilor ei! Dacă dansul ăsta frivol se încinge, vor fi târâți

¹ Schița de față a apărut mai întâi în traducere cehă, în revista din Bratislava «Slovensky Svet», 1923, a. III Nr. 6. Face parte din «Sânge nevinovat».

măine-poimăne, și bărbatul ei și băiatul ei de val-vârtejul pestilențiat. Privea la pătuțul fetei, a Mioarei, cum dormea de liniștită!

O, Doamne, dar dacă șef-redactorul dela «Aurora Română» și celalalt șef-redactor dela cutare foaie din tabăra dușmană se improașcă tot așa mai departe, atunci biete ființe nevinovate vor alerga, iarăș, ca potârnichele stârnite de vânător! Să se fi însălbatăcit într'atâta inima lui, încât să nu înțeleagă de loc țipetul de durere al unei mame? Ea își va face datoria, fie ce va fi!

Și luă o coală de hârtie și începù:

«Stimate domnule șef-redactor!»

Stimate? De i-ar putea scrie ce fel de «stimă» păstrează pentru un om ca dânsul!

«Te vei mira la început de rândurile mele — dar te rog cetește-le până în capăt.

Nu sunt nici una, care aleargă după aventuri galante, pe la «Mica publicitate», nici o hipermodernă, care vrea să-și lanseze ideile sub protecția d-tale. Scrisul meu emană dintr'o poruncă lăuntrică să-ți comunic d-tale, ziaristului consumat și scriitorului cetit de atâta lume, câteva din ideile, cari mă frământă.

Indrăsneala mea e mare, fiindcă problemele sunt grele — cu toate astea vreau să-ți dau un extract din sbuciumul meu sufletesc, după o matură gândire».

...«De ai vedeă d-ta pe Mioara noastră», scrisese doamna Vi-drașcu. «E blondă, are toți dințișorii și în obraji două gropițe, cari se arată când râde. Și râde mult și din toată inima. Cum să ți-o caracterizez mai bine? Am văzut odată, la cinematograful, cincizeci de mii de copilițe de astea, în alb, jucându-se în onoarea prințului moștenitor al Angliei. Îți râdeă inima, privind-le, și te sileă cineva să zici: ce lozincă deșuchiată lozinka: «Gott strafe England!», parcă Dumnezeu poate să asculte o lozincă de acestea! Să vrea El răul la ființe, numai drăgălășie și numai bunătate!

Așa e și cu Mioara mea, dacă i-ai vrea răul, ca dușman. Vei zice: iacă, o mamă, care își iubește odrasla!

Nu este dragoste de șimpans, domnule redactor. Vreau să-i înțeleg tainele sufletului, vreau să-i dau o direcție sănătoasă în viață, ca să poată fi fericită.

«... Am cetit una-alta, de pe când urmam la internat. Îmi aduc aminte că «devoram» cărțile. Una din cele mai dragi mi-a fost: «Mizerabilii» de Victor Hugo».

Aici făcù D-na Vidrașcu o pauză și își zise: «Nu mizerabil ca tine — mizerabili, oameni strânși cu ușa, lipsiți!»

«Mi-a dat profesoara cărțile astea, făcându-mă atentă: o operă genială! Și am cetit opera genială a francezului, Myriel — preotul! Îți mai aduci aminte, că de sigur ai cetit și d-ta romanul acesta?! Eră bunătatea și omenia personificată. Cum izbucnesc ditirambii de laudă la adresa omului, care știe să ajute, să mângăie, să iubească! Îți dau lacrimile în ochi, și nu ți-e rușine de ele, cum nu ți-e rușine când citești pe «Oliver Twist» al lui Dickens.

Cărțile acestea sunt, firește, deocamdată, prea grele pentru Mioara mea, dar cetim împreună povești și istorioare, cu fiori împrumutați din ele.

Nu trebuie să prelucru mult pe Mioara ca să poată pricepe, fiindcă pământul-humă, pentru semințele de bun simț, stă gata și așteaptă.

Tresar privind în ochii Mioarei și mă întreb: Cum? Este cu puțință? Să-ți dau sfatul: «Imbrânțește, batjocorește, fii malițioasă, fii rea»!

Am învățat la școală «Ifigenia în Aulida» de Goethe. Ni s'-a spus că este o operă clasică. O! cum am învățat monoloage întregi din ea, pe din afară. Ce ne spuneă Goethe? Nu sunt pe lume ca să urăsc — misiunea mea este iubirea! — Ifigenia de astăzi să-și fi schimbat rolul cu o megeră, cu domnișoara Julia sau cu Salomeea?

Mai dureros decât oricând am simțit grozavul dezacord între ceea ce a fost și ce este în zilele noastre, luând un volumaș de poezii, ca să-i aleg Mioarei pe cele mai potrivite. Erau prea grele pentru dânsa, dar erau prea grele și pentru mine acum.

Își bătea cineva joc de mine, un geniu rău, la spate, în timp ce alegeam.

Am dat de poezia, de sonetul celebru al lui Arvers. Firește, încă n'ar putea să-l priceapă Mioara mea, dar când ar fi mai mărișoară cum ar trebui să-l — comenteze!

«E un mister în a mea viață și 'n suflet port o taină mare

O dragoste eternă, care într-o clipită s'a născut....»

Privește la ea poetul ca Dante la Beatrice, nu-i spune nici un cuvîntel, care să-i dea să înțeleagă «marea taină», încât ea «... credincioasă datoriei se va 'ntrebă nedumerită, Citind aceste strofe pline de vraja ei nemărginită: Cine să fie acea femeie? Și să 'nțeleagă nu va ști».¹

O, Domnule redactor! În epoca noastră de Tango, de Foxtrott și de Shymi, n'auzi hoțotele, chihotele lascive duse la paroxism, ca comentariu la gingășia acestui: «Și să 'nțeleagă nu va ști?»

Dar altă poezie tot am vrut să o apropiu de sufletul ei: «Vasul sfărâmat» al lui Sully Prudhomme. Il ști și d-ta: un vas de cristal a fost lovit de un evantai și pe zi ce merge, moare, încetul pe încetul. Floarea nu mai poate reține apa binecuvîntată, fiindcă, picătură de picătură, se scurge din vasul spart.

«O, nu-l atingeți», suspină poetul, «este spart». Așa și inima omenească, atunci când floarea iubirii începe să se irosească. Pentru ochii lumii inima este neatinsă — lipsa iubirii însă macină totul și inima omenească «n'o atingeți» atunci, fiindcă este gata să moară!

În epoca noastră, în care ne luăm în loc de porcelanuri de Sèvres tratate de Sèvres, câtor oameni le-am putea spune: nu le atingeți inima, le moare iubirea!

Și mi-am zis, domnule redactor: în școală ne învață să adorăm pe Victor Hugo. Pentru ce? Pentru verva lui, pentru bogăția imaginilor lui, dar și pentru marea lui bunătate de oameni. În școală ne citesc pe «Ifigenia» lui Goethe și ne îndeamnă să avem pe Ifigenia de prototip al gingășiei. Arvers este ridicat în slava cerului pentru castitatea versurilor sale de mimoză. «O, nu-l atingeți, este spart», murmurăți versurile lui Prudhomme. Măine-poimîne o să înngenunchem, în gând, ascultând, eu și Mioara: «Simfonia a IX-a» a lui Beethoven și o să bisăm frenetic acel: «Vă îmbrățișez popoare, ăst sărut lumii întregi». Și câte opere mari, celebre, clasice, nu ți-aș putea înșira în apărarea tezei mele, care vrea să spună: câtă vreme noi preaslăvim gloria eroilor — scriitori ai omenirii, pentru bunătatea și gingășia cântată de ei — în viața noastră

¹ Trad. de I. Gr. Periejeanu.

din ziua de astăzi — gătuim, da, gătuim gingășia și persecutăm pe celce-vrea să fie bun!

Desmeteciți-vă! Îți vine să le strigi celor ce trăiesc bă-tându-și joc de toate, desmeteciți-vă, căci altfel sunteți niște re-negați ai lui Hugo, Goethe, Herder, Beethoven — renegați a ce a avut spiritul omenesc mai sublim!

Ești luat în bătaie de joc. Nu numai că ești apostrofat cu varianta dela «La rășboiu ca la rășboiu», «În pace ca în pace», care vrea să zică: bălăcărește înainte în egoism, în proză, în brutalitate — dar mai capeți și epitetul ornant de idealist, ceeace vrea să zică: cu capu 'n nori, un ireal!

Strângi pumnii de durere — și simți cum tot mai mult și mai mult e gătuită gingășia de renegații spiritului omenesc.

Dar atunci, suspini tu, atunci nu mai învățați în școală operele, cari preaslăvesc bunătatea! Atunci nu vă mai închinați, sufletește, bunătății din muzica unui Beethoven!

Ca să fiți consecvenți — introduceți în școală cruzimea, arătați cum să se înșele lumea cu mai mult efect, ridicați în slava... iadului imnuri lui Satan!

Pe «Wilhelm Tell» de Schiller — ponegriți-l! «Cântecul sclavilor» din «Fidelio» — fluierați-l! «Excelsiorul» lui Long-fellow — crucificați-l!

O altă școală, într'alt spirit, cu idoli luați din tavernele cele mai — murdare! — Pângăriți altarul ca «Notre Dame»-ul din Paris pe timpul revoluției!

Dacă în politică domnește ura și gazurile asfixiante — învățați și pe copii să urască și să se înșele. Altfel sunteți pe-dagogi mincinoși!

...Iartă, domnule redactor, am dus teza mea prea departe!
O recunosc!

Aseară am purtat-o pe Mioara, ca de obicei pe sus, în patul ei. Eră obosită și mi-a adormit în brațe, cu mâinile ei încolăcite pe după gâtul meu. Când o desbrăcam încet, s'a trezit. M'a privit plină de încredere, ca în rada unui port sigur, și mi-a șoptit: «N'am spus rugăciunea»... «Spune-o» — i-am șoptit eu înapoi.

Mioara și-a împreunat mâinile și a început: «Tatăl nostru».

Oricât ar râde un ateu de «Tatăl nostru», oricât și-ar bate joc — în fața Mioarei mele cred că i-ar fi pierit surâsul mali-

țios, văzând-o cum se roagă. Și cum priveam la copila mea îngenunchiată — mă purtă gândul la oamenii, cari calcă în picioare acest «Tatăl nostru» — oricât de mari cruci și-ar face în fața altarului, în văzul tuturor, când cântă organele, când răsună «Te Deum laudamus», când se ridică tămâia din cădelniță — mă gândeam la bieții muritori, cari orbecăiesc fără de nici un razim pe întinsul lumii ăsteia, având ca busolă zig-zagurile patimei de fiară sălbatică — îmi spuneam: chiar și în clipa în care se roagă ființa asta mititică, mii de condeie aleargă pe hârtia răbdurie, înfiripând gânduri bolnave, de ură, de răsbunare, pentru cari — zămislite în creierii lor bolnavi — are să sufere și fetița mea, poate.

Când a rostit Mioara: «Și ne iartă nouă greșalele noastre, precum iertăm și noi greșiților noștri», — am tresărit.

Fetița s'a uitat, instinctiv, în ochii mei. I-am prins căutătura și vorbele rostite și le-am ridicat în triumf.

O, să fi avut puterea de a le răspândi ca o mană cerească, pretutindenii! Să fi fost stăpână peste puțința de a împărți talismanul lor, ca rețetă pentru omenimea sângerândă: la mic și mare, la tinăr și bătrân, la țaran și la regé!

«Iată-vă isvorul de tărie!» le-aș fi strigat politicianilor, cari încurcă ițele, încât războiul de țesut al Mioarei e tocat de barda războiului omenesc! Luați îndemn din căutătura ei curată, din ochii ei, cari spun respicat: da, da și nu, nu! Răzimați-vă pe iubirea de om — voi, pescuitori în ape tulburi, lipsiți de orice stea polară, fiindcă nu vreți să aveți stele!

Veniți aici, la pătuțelul ei curat și o vedeți cum se roagă, voi, dușmani ai neamului meu, cari mă urâți pentru că nu vreți să mă înțelegeți — chemați-mă și pe mine la o Mioară de a voastră și să ne îngrijim ca ele să o ducă mai omenește decât noi!

Opriti-vă, legiuitori de tratate de pace, din toate țările, din toate neamurile — după prăpădul apocaliptic — și luați tărie dela Mioara mea, fiindcă chivoltul în care o să puteți păstra ceva sfânt numai căutătura ei curată și cuvintele ei sunt.

Ca Dunărea din Pădurea neagră, așa ar fi vrut să isvorească în lume din ochii albastri ai fetei mele îndemnurile spre o viață primenită.

Căci altfel.....

Am ingenunchiat lângă pătuțelul ei și aveam la dreapta mea chemările ei și ființa ei întreagă, de lumină — iar la stânga mi se deschidea un afunziș plin de întuneric. Căutam să ști-ricesc prin întuneric și mă înfioram. Erau iesmele Răului, cari își deschideau gâtleurile, erau cuvintele de ocară — adunate în intrupări hidoase — iar de jos de tot, din funduri de groapă, par'că auzeam țipetele de durere ale viitorilor morți, ale soldașilor de pe câmpurile de luptă, în gura morții.

Mă sbuciumam între lumină și întuneric, între bine și rău și voiam să ridic, să mântui, să smulg cu toată puterea pe partea Mioarei bietele ființe nenorocite. Și nu puteam, fiindcă sunt numai o biată femeie! Iar inima, inima îmi sângeră.

De ce ți le scriu toate acestea tocmai d-tale? Fiindcă știu că scrisul d-tale este cetit, că multor mii și mii de oameni așterni zilnic sub ochi gândurile d-tale, cari îți frământă creierii. Fiindcă îmi zic: mă va înțelege în sbuciumul meu și are să-mi dea dreptate.

Pentru că vreau să mă ajuți, da, să mă ajuți. Te roagă o mamă, care vrea binele copilașilor ei, care vrea ca bărbatul să-i poată trăi, spre fericirea tuturor: «Ajută-mă!»

Câte zeci de mii, milioane de mame, s'ar ruga la fel ca mine, dacă ar ști că îți aștern acum gândurile acestea pe hârtie, cum s'ar ruga cu toatele: te gândești la noi și la copilașii noștri?

Te gândești, d-le redactor, că durerea și bucuria noastră atârnă, în mare parte, dela scrisul d-voastră? Surâsul gurilor plâpânde, fericirea tinerilor căsătoriți, ceasurile de pace ale bă-trânilor părinți dela d-voastră atârnă. Condeiul d-voastră im-parte viață și moarte.

Ajută-mă! Ajută-mă! Ajută-mă!»

D-na Vidrașcu conțeni din scris.

Ii mai venea o întrebare în condei.

«Altfel ai tu Dumnezeu?»

Nu! asta nu o putea scrie pe hârtie. Nici alt gând: de nu, să ți se pară cerneala cu care scrii sânge nevinovat, vărsat din vina ta și să-l ai vecinic înaintea ochilor! Să te persecute oftatul văduvelor, al orfanilor, al părinților bătrâni, al celor schilodiți în războaie! Nu, nici asta nu o putea așterne pe hârtie.

Iscăli numai: «O mamă!» și trimise scrisoarea pe poștă.

Domnul șef-redactor dela «Aurora-Română» ceti scrisoarea cu ațerul sãtisfãcit al unui om foarte ocupat, între două articole de fond la cari scriã. Îi fluturã pe baze întrebarea: «© iste-ricã?» — apoi urmã cu scrisul, dupãce a aruncat în coșul re-dațional tipetul mamei: «Ajutã-mã! Ajutã-mã!»

H. Petra-Petrescu.

România.

De I. Michelet. (1854)

Popoare ale Apusului, cari, aflându-vã de atãta vreme, de-parte de barbarie, cultivați artele pãcii, pãstrați o amintire re-cunoșcãtoare față de națiunile dela rãsãrit, cari — așezate la frontierele Europei, v'au acoperit și apãrat de potopul tatar, de armatele turcilor și rușilor; nu uitați tot ceea ce datoriți Un-gariei, Poloniei, nefericitei României.

Popoarele acestea au oprit adeseori pe barbari, i-au obosit de multe ori. Chiar învinse, vã mai serveau și atunci, istovind furia dușmanilor lui Dumnezeu cu prețul suferinței.

Cum aș numi mai bine România, pe cei din Valahia și Moldova? *națiunea sacrificată*. Ungaria, Polonia, au avut cel puțin gloria suferințelor lor, numele lor a rãsunat pe întreg pãmântul. Popoarele Dunării de jos abea cã au obținut inte-resul Europei.

Opt milioane de oameni de aceeaș limbã, de aceeaș rasã, una din marile națiuni ale lumii, a trecut nezãritã de nimeni! Pentruce? Acesta este chiar fondul (bãza) stãrii lor mizere; bãtuți de o mare furtunoasã de o sutã de popoare diferite, schimbându-și mereu stãpãnii, oboseau atenția, turburau privirea aparentei lor mobilitãți. Te cuprindea amețea când venea-i sã cãntãrești istoria lor, ca și cãlãtorul, care așezat pe marginea Dunării, contemplând cursurile-i furtunoase, ar fi voit sã-și opreascã ochii asupra unui obiect, sã cuprindã, sã mãsoare valul care urcã mereu alt val, apoi obosit, descurajat, își întorceã ochii, deplângându-și munca nefolositoare.

Valul se schimbã (variazã) neîntrerupt, adâncul nu se schimbã. România dela Traian pãnã la noi și-a rãmas credin-cioasã ei însaș, nestrãmutatã în geniul ei primitiv. Popor nãscut sã sufere, natura a dãruit-o cu două lucruri cari vor dãinui: cu

paciența, cu elasticitatea cari fac ca, vecinic gârbovită (sub jug), să se ridice din nou, mereu. Nu o comparați cu monumentele romane, cu drumurile vecinice cari îi brăzdează teritoriul. Mai curând cu rezistența, cu tarea și mlădioasa rezistență a digurilor de fascine unde se frânge puterea oceanului; oceanul ar fi dus cu sine digurile de granit.

Fondul acestei rezistențe nu este acceptarea posomorâtă a răului, fanatismul trist de pe celalalt țărm al Dunării, moartea aceasta a inimii care a sterilizat (a făcut să fie stearpă) lumea musulmană: nu, ci e un principiu viu, dragostea îndărătnică a trecutului, iubirea duioasă față de această nefericită patrie pe care o iubești mai mult, cu cât este mai nenorocită. Românul nu o părăsește nici odată, decât pentru ca să revină. El păstrează, invariabil, tot ceace-i vine de la părinții săi, vieșmântul, moravurile, limba și marele său nume înainte de toate: numele de Roman! Nobleță bine adevărată. Limba lor este întreagă latină. Laboriosul geniu al legiunilor paciente cari au umplut lumea cu lucrările lor, revine în această mare glorie a Imperiului. Colonistul italian a luat de nevastă pe fiica și pe sora Dunării; dar e primul element care domină în amestecul acesta. Dacă cel din Valahia n'are elanul, *furia* (așa scris și în franțuzește) ungurească, are neclintirea, îndărătnicia legiunilor antice. Un proverb român (vrednic de Roma) zice: «Dă, pe moartea!» (citată astfel, adecă: până la moarte).

Suferințele nemaiauzite ale acestui popor, mai cu seamă asprele și bruscele schimbări cari i-au turburat destinul, n'au permis poeziei sale să-și ia avântul. Pentru artă a avut suspinele sale, melodii atingătoare și de un farfec melancolic. Ca fiecare popor de origine italiană, are ochi pentru coloare. Bisericile, mai cu seamă acelea ale românilor transilvăneni, sunt toate pictate de mâna pictorilor țărani.

Paturile le sunt pictate; șelele și jugul bivoliilor le sunt de asemenea. Lada pe care o aduce femeia în căsnicie, eleganta fotă pe care o brodează ea însăși, oferă în privința ornamentelor lor cea mai isbitoare asemănare cu cele mai vechi mozaicuri romane.

Și dansurile lor sunt romane, iar jocurile lor acelea ale anticității. Este un popor elegant acesta, de o elocuțiune ușoară și care vorbește mișunat. Nici o diferență între idiomul țara-

nului și al omului cu carte; la dreptul spunând e ca în Italia, nu există popor sau, dacă vrei, există unul — eleganța și distincțiunea se găsesc mai cu seamă la țară. Unul din amicii mei, născut francez, maghiar cu inima, de loc suspect de parțialitate față de români, găsește la ei (în Transilvania) nu știu ce din păstorii lui Virgiliu.

Moravurile lor sunt foarte ușoare și poate prea ușoare. Aceasta e adevărat, cel puțin pentru orașe, în special pentru capitale, amestecuri de străini corupți. Nu există popor mai bun, nici mai amabil, care nu se plânge nici odată, mulțumindu-ți întotdeauna, orice ai face pentru el. Dulceața, duioșia inimii românești (valahe) se relevă în limba lor, plină de diminutive grațioase, cari te îmbrățișează. Sunt și mai vădite în faptele lor și în viața lor obicinuită. În România se comit foarte puține crime și pedeapsa cu moartea a putut fi abolită de multă vreme. Nicădată, cât timp a fost aplicată această pedeapsă, nu s'a putut găsi călău în mijlocul poporului, trebuiau să fie chemați streini.

Ospitalitatea lor prietinoasă primește, caută, întâmpină pe necunoscut. În multe din ținuturile românești au obiceiul ce te atinge plăcut de a pune pe marginea drumurilor vase pline de apă pentru călătorul care ar putea trece.

Intrați într-o colibă. Vine în fața voastră o femeie frumoasă, care toarce; vă salută grațios în plăcutul ei limbaj antic. Lasă totul, se grăbește, vă primește cum ar fi făcut-o o fiică, o soră cu fratele mult-iubit care se întoarce.

Aleargă la fântână și, după vechile obiceiuri, vă oferă *apă nelncepută* (așa în orig.), apă curată de care nu s'a atins încă mână omenească. După ce v'ați spălat mâinile vă aruncă peste ele pânza aceea minunată care strălucește de fluturași de aur, țesută de ea pentru nunta ei.

Îți oferă tot ce are, smântâna cea mai bună, fructele păstrate pentru un flu care lipsește; streinul este mai mult: el e trimis de Dumpezeu.

«Vai! de-ar fi bărbatu-aici, v'ar duce pe calea adevărată, ar fi călăuza voastră. E departe 'n munți... De ce așa de departe? Vai! n'ar fi spus-o... Proprietaru-i aspru de tot; noi nu-i putem plăti dacă nu am mână vitele să pască departe, printre stânci, pe locuri fără de stăpân... Și pe de-asupra a mai venit și cazacu', ne-a furat fână; biata vacă, are să trăiască la iarnă.

din coaja pomilor. Ne-au omorât boii: ca să arăm a trebuit să ne punem noi în jug».

Poveste foarte dureroasă, de atâtea ori renoită, fatalitate care apasă greu... Stăpânul a putut să se schimbe, mizeria nici odată. Odinioară turme nenumărate, milioane de miei, de boi, treceau Dunărea, ca tribut. Rămân astăzi în țară, dar numai pentru stăpân. Ce a câștigat cu asta țăranul? Ordinea a venit în administrație, fiscul a socotit mai bine... a împilat mai tare pe lucrător. Un proverb românesc grozav a fost acela: pentru cultivatorul care n'a putut plăti, scria fiscul în registru: «L-am trecut la ardei». Nefericitul, pus pe vatră de-asupra mangelului aprins și acoperit cu ardei, rămâneă aici douăzeci de minute. Ajuns violet, cu părul sbârlit, aproape mort, îl trăgeau de acolo, îl declarau că nu este în stare să plătească sau, ca să vorbim în limba perceptorului: Sgâlțait, tuns-ras și stors sec.

Aceasta este spăimântătoarea barbarie cu care a fost tratat atâta vreme poporul cel mai pacient și cel mai blajin pe lume.

Bărbați din toate națiunile, de toate opiniunile — cetiți frumoasa și nobila proclamațiune a revoluției din Valachia, din 1848; vedeți moderațiunea de necrezut, milostenia (clemența) de care dă dovadă, cruțarea pe care o păstrează pentru toți: ochii voștri, de această suntem siguri, nu vor colindă până la capăt fără de a se întuneca de lacrimi.

Și revoluția aceasta atât de blândă — a fost foarte întemeiată. Și-a luat o la inimă poporul acum și nu va mai pleca și are rădăcinile în aceea că nu numai i s'a dat libertatea, dar și proprietatea: *pământ țăranului*. o bucată de pământ, satisfăcătoare pentru familia sa. Într'un ținut, necultivat încă în mare parte, poți da tuturora fără de a scădea ceva cuiva.

Câmpiile acestea uriașe (imense) deșarte, cari surprind pe călători cu bogăția lor de necrezut, cu varietatea unui minunat covor de flori, sunt singura țară în Europa care îți amintește anăretia ținuturilor americane. S'ar putea face aici numeroase migrațiuni, fără ca să treci Oceanul; ar putea veni popoare să se așeze aici, și ar mai avea loc. Numai omul, barbaria rășboaielor, crudul calcul al tiranilor, au putut creia aici deșertiul, și să facă nefolositoare, totuș, fără ca să o descurajeze, bună-tatea de mamă a naturii».

Notă: În «Biblioteca pentru toți», Nr. 8, a apărut de M.: «*România, Roma, Piza*».

MICHELET.

— 1798—1874 —

Memoria unui francez nobil, nobil în adevărata accepție a cuvântului, a fost sărbătorită în timpul din urmă. S'au împlinit 50 de ani dela moartea lui Iuliu (Iules) Michelet, istoricul cu reputație mondială.

În paginile istorice scrise de Michelet simți că pulsează o *inimă* omenească, primitoare a tot, ce este superior, o tendință spre ceva excelsior. Multe din paginile lui se pot citi cu acelaș elan și aceeaș smerenie ca acelea ale englezului Carlyle.

Michelet a fost unul din profesorii cari au dat cele mai înflăcărâte îndemnuri tineretului, nu numai francez, ci tuturor cari alergaseră la Paris să ia acolo focul nestins, la vatra de lumină. Cursurile sale de morală și istorie dela Colegiul Franței, începând cu anul 1838, au fost ascultate cu mare însuflețire și de tinerii români: Brătienii, Goleștii, Bălcescu, I. Obița, C. A. Rosetti, Vas. Alecsandri, etc. cari, mai pe urmă, întorși acasă — au dat alarma redeșteptării naționale, în 1848.

(Alt profesor iubit au avut în persoana lui Edgard Quinet, ar pe poetul Lamartine l au putut număra studenții români ca președinte de onoare al societății lor, în 1846.)

Michelet a fost unul din cei dintâi scriitori francezi care ne-a luat apărarea în străinătate, înțelegând vitregia sorții noastre ca neam. Democrat din creștet până în tălpi, convins de nedreptatea ce ni s'a făcut, a cântat imnuri de laudă perseveranței și iubirii noastre de ce e nobil, ce este just.

Iată cum a exprimat Michelet îndreptățirea unei alianțe între știință și forță, spre binele comun: «Nu, știința, înalta cultură a unora nu este înțelepciunea și n'are dreptul de a domni. Nu, instinctul, energia celorlalți, chiar când se recunoaște aici fericita inspirație naturală, nu este nici ea înțelepciune și n'are dreptul de a domni. Înțelepciunea rezultă din uniunea acestor două forțe. Atunci fie ea regina, atunci fie ea legea. Acesta este *glasul alianței*».

— Ori cât de zeflemisit să fi fost din cauza profețiilor sale, el și-a spus părerile fără de șovăire și a declarat: «un po-

por nu poate fi omorât!», iar altă dată a scris următoarele cuvinte, vrednice de a fi puse la inimă în zilele noastre:

«Europa nu este o adunătură întâmplătoare, o simplă iuxta-punere (punere alături) de popoare; este un mare instrument armonic, o liră din care fiecare naționalitate este o coardă și reprezintă un ton... Națiunile a căror existență credea lumea ca o suprimă, au reînflorit, vecinic vii, indestructibile».

(Goethe asemănase popoarele cu o fugă muzicală, în care fiecare popor își are dreptul la partea sa.)

Despre misiunea Franței pe lume a scris Michelet următoarele cuvinte:

«Franța are misiunea de a da lumii pacea, singura pace care să fie durabilă, aceea a libertății... Franța nu vede nimic pe lume ce să poată numi străin de dânsa. Ea se regăsește și se recunoaște, ca gândire și tradiție, la națiunile îndepărtate... Iar ele, ele privesc la Franța și se recunosc toate. Între ele o singură diferență. Unele vorbesc și strigă: «Spre noi!» celelalte plâng și acestea sunt cari încă nu pot vorbi, a căror chemare este cea mai arzătoare»...

(Selecția acestor trei citate a făcut-o alt amic al nostru, dl Ed. Heriot, primarul Lyonului, pentru «Gazette de Prague».)

Între popoarele ce nu puteau vorbi a fost și poporul românesc. Cetiți rândurile traduse aici, rânduri tipărite în Paris în 1854 și vă întrebați: ce s'a schimbat de atunci din firea românului? ce am mai pățimit, pe nedreptul, de atunci? Să disperăm acum? Francezul a stabilit diagnoza din trecut a suferințelor noastre. Ce e cu cale să sperăm, pe urmă compătimirii de frate ce ne-o arată un istoric de talia unui Michelet? și încă ceva: pot fi considerate problemele istorice altfel decât cu bunul simț al unui om care vrea să ridice, să îndrepte, să aducă un suflu de noblete în pornirile popoarelor? Să fie glasul lui Michelet glasul unui profet în pustie? Ar fi grozav de trist!

Aduceți-i prinos de laudă!...

Reprezentantul Franței la Societatea Națiunilor, fostul președinte al Senatului francez, dl *Leon Bourgeois*: «Datoria și interesul superior al națiunilor este de a se asocia, în loc de a se combate». (Pe «manjeta» ziarului «Excelsior», 4 Martie 1924.)

Câteva însemnări din studiul geografiei medicale a Ardealului.

Lucrarea secției medicale a «Asociației», întreprinsă de Dr. G. Preda.

Cadrul restrâns al publicațiilor Asociației noastre culturale «Astra» nepermițând descrieri detaliate cu privire la observațiunile întreprinse asupra studiului de geografie medicală a Ardealului, mă mărginesc în cele ce urmează a rezuma câteva din considerațiunile generale ale acestui studiu, rămânând ca în alte articole să rezum și considerațiuni de ordin antro-po-fiziologic privitoare la locuitorii din anumite regiuni ale Ardealului.

Cercetările cele mai numeroase și mai însemnate de antropologie umană, întreprinse în diferite țări, ca și la noi în Ardeal, privesc mai mult craniul și fața.

Pentru înțelegerea mai bine a acestor cercetări mă simt obligat a da câteva explicațiuni.

Expresiunea numerică a formei capului și feței omenești, ne este dată în antropologie prin indicele cefalic și indicele facial.

Indicele cefalic exprimă raportul lungimei capului (craniului), față de lărgimea sa cea mai mare. Acest indice ne indică craniile *rotunde*, zise și brachicefale (care măsoară între 85—100); craniile *alungite*, zise și dolicocefale (între 60—70); și craniile *mijlocii* sau mesocefale (între 70—85). Aceste din urmă cranii se subdivid încă în subdolicocefale (70—75) și subbrachicefale (75—85).

Cifrele indică craniile schelete; pentru cele vii se adaugă 2°.

Indicele facial ne este dat prin înălțimea totală a capului, prin lărgimea și înălțimea feței.

Din cauza neînțelegerii dintre antropologi cu privire la punctele de reper pentru măsurarea înălțimei feței, acest din urmă indice nu exprimă pentru față raportul constant pe care-l exprimă pentru craniu sau cap indicele cefalic.

Putem distinge, totuș, prin măsurarea feței: o față *alungită* (leptoprosop), una *scurtă* (chamaeprosop) și una *mijlocie* (mesoprosop).

Observațiile și examenele mele întreprinse asupra locuitorilor români din diferite regiuni ale Ardealului, completează și confirmă multe din observațiile altor oameni de știință. Ele m'au condus la următoarele concluzii:

a) În munți indicele cefalic arată cele mai multe craniii rotunde (brachicefalice), puține craniii mijlocii (subbrachicefale sau subdolicocefale) și foarte rare craniii alungite (dolicocefale).

Indicele facial exprimă mai mult fața scurtă sau mijlocie.

b) La satele din șes. Ordinea numerică a indicelui cefalic ar fi următoarea: craniii mijlocii numeroase (subbrachiale și subdolicocefale), craniile rotunde (brachicefale), mai puțin numeroase, iar craniile alungite (dolicocefale) destul de rare.

Indicele facial arată mai mult fața mijlocie.

c) La orașe ordinea indicelui cefalic este schimbată în sensul că craniile alungite și mijlocii (dolicocefale și mesocefale) sunt mult mai numeroase decât craniile rotunde (brachicefale).

Indicele facial indică mai mult fața alungită și mijlocie și mai rar fața scurtă.

d) În regiunile unde există locuitori unii cu craniii alungite și alții cu craniii rotunde, se observă că cei din urmă ocupă totdeauna atitudinea mai înaltă.

e) În regiunile unde există disocieri prin deplasări sau emigrări, se observă că elementul dolicocefal, adică cu craniul mai alungit, emigrează mai mult. De obicei aceste elemente migratorii sunt atrase mai mult spre centre dolicocefale, așa că aceste centre sunt acele ce se îmbogățesc mai mult și mai ușor cu indivizi cu craniii alungite.

f) Viața de oraș pare că operează în sensul unei selecțiuni favorabile craniilor alungite (dolicoide sau dolicocefale), eliminând sau distrugând craniile rotunde (brachicefale).

g) Indicele cefalic al indivizilor ieșiți din părinți originari din regiuni diferite, se arată mai puțin ridicat ca mijlocia indivizilor acelor regiuni.

h) Indicele cefalic merge chiar în aceeași localitate micșorându-se, iar proporția dolicefalilor mărindu-se dela clasa țărănească, spre cea burgheză și boierească (aceștia din urmă suferind multe încrucișări streine).

i) Craniile intelectualilor se arată mai dezvoltate în toate dimensiunile și mai ales în lărgime.

j) Indicele facial mic (fața scurtă), corespunde mai mult craniilor rotunde (brachicefale)

Deși studiul numai acestor două indice nu ne-ar putea duce la concluzii absolut sigure, cu privire la superioritatea

craniilor alungite față de craniile rotunde, totuș, cum și sub acest raport observațiile mele conclud cu a altor antropologiști, mă simt obligat a le rezumă:

În general dolicocefalii au o capacitate mai mare de lucru intelectual și rezistă la o astfel de muncă un număr însemnat de ore.

Dolicocefalii pot rupe ușor asociațiunile de idei obișnuite. De unde tendința ce o observăm la ei de a se dirija totdeauna către ceva mai nou sau mai bun.

Dolicocefalii au aptitudini de comandament și trebuința de a lucra li determină la o combativitate intensă și pe toate terenurile.

Dolicocefalii sunt sociabili și se afiliază ușor diferitelor întreprinderi. Sunt apoi oameni de inițiativă și au foarte dezvoltat spiritul de libertate publică.

La brachicefali găsim calități exprimate în domeniul inteligenței, pacifismului, economiei lucrului manual și al conservativismului.

Inteligența brachicefalului constă mai mult în acumularea ideilor, în înregistrarea lor și mai puțin în fabricarea lor.

Caracterul lor liniștit iese din lipsa îndrăznei și inițiativei.

Lucrul se arată mai mult cantitativ decât calitativ, iar economia brachicefalului reiese din prudența, teama și lipsa de încredere în sine, mai ales când e vorba să recâștige ceea ce a pierdut.

Orice idee ca și orice invenție nouă este privită de brachicefal cu neîncredere, de multe ori chiar cu ironie.

Branchicefalii prin inteligența lor sunt apți a se instrui mai mult chiar ca dolicocefalii; însă tot ceea ce ei învață, li se imprimă așa de profund, încât cu greu li se poate aduce o modificare și când se încearcă vreo schimbare în ideile sau principiile lor li se cauzează adevărate tulburări morale. Rămânând în credința că ei posedă unica și adevărata idee, opun ideilor noi, rezistențe din cele mai mari.

Tradiționalismul moravurilor formează caracteristica brachicefalului.

În rezumat vedem că dolicocefalul exprimă tipul conducătorului, pe când brachicefalul pe acel al omului condus, răbdător, pasiv și conservator.

Brachicefalia locuitorilor noștri dela munți unită cu calitățile de care am vorbit și în special cu conservativismul său în obiceiuri, datine, tradiții, dragoste de neam, respect de sine, de familie, etc. ne permit a deduce că această populație muntoasă ar constitui rădăcina primitivă a neamului nostru, rasa noastră autohtonă.

Cu aceste caractere și calități poporul dela munte, evitând emigrările mari, înfruntând invadările numeroase, ne-a păstrat fizicul și mai ales aristocraticul suflet. (psihic) cu care ne putem fali.

Nu aş putea nega faptul că tipul nostru autohton dela șes și mai ales dela orașe nu ar fi suferit influența caracterelor diferitelor popoare conlocuitoare sau invadatoare, — caractere cari s'au imprimat cu atât mai ușor cu cât s'au adoptat mai lesne noului mediu; totuș, nu pot afirma cumcă noi ne tragem numai din aceste popoare invadatoare, fie ele celte, slave sau chiar latine.

Foarte probabil străbunii noștri brachicefali au coexistat cu dolicocefalii epocii quaternare. Se poate chiar ca craniile acestor străbuni să fi rezultat prin transformări evolutive din formele dolichoide ale acelei epoci, (transformări ce s'au putut face cu timpul prin lărgirea involutivă a craniului sau prin atrofia anumitor regiuni); însă ceea ce pare mai puțin tăgăduit este faptul, că ne tragem din o rasă naturală, păstrată de țărani noștri din munți, cari au evitat în trecut și evită încă și astăzi orice amestec de sânge și către care trebuie să îndreptăm cercetările și observațiile noastre, dacă vrem să stabilim mai complet această rasă.

Considerațiunile antro-po-sociologice ale Mărginenilor și Moșilor noștri, pe care le voi rezuma în alte articole, vor veni să susțină odată mai mult cele câteva din considerațiunile generale expuse în acest capitol.

Dr. G. Preda (Sibiu).

Scriitorul *Petru Rosegger*, serbându-și 70 de ani, în 1913, a primit ca dar suma de 12,097 mărci, dintr'o colecție publică, punându-i-se la dispoziție să hotărească dânsul ce să se aleagă cu banii aceștia. Rosegger a hotărât ca suma să fie piatra fundamentală pentru o *jundăciune*, care să înființeze *biblioteci în temnițe și în spitale*. A și predat banii în mâinile unui comitet.

Vânătoarea din Munții Cheviot (Chevy Chase).¹

Sir Percy din Nortumbria
Făcut-a jurământ
C'o să vâneze 'n Cheviot
Trei zile și trei nopți pe rând,
În' ciuda falnicului Douglas
Ș'a celor ce în slujba-i sunt.

Și cerbii cei mai grași din munți
Zicea c'o să-i omoare,
Dar mândrul Douglas zise — atunci:
«Le-arăt eu vânătoare».

Și Percy a venit cu cete
Puternice, 'ndrăznețe,
O mie cinci sute de-arcași
Veniji din trei județe.

Și s'a 'nceput de Luni din zori
Pe munte și pe vale,
Chiar și copilul nenăscut
Ar plânge de-așa jale.

Gonacii peste tot aleargă
Pădurea răscolind,
Arcașii stau la pândă gata
Și arcurile 'ntind.

Aleargă cerbii prin pădure
Incolo și încioace,
Copii 'ntruna-i urmăresc
Și nu îi lasă 'n pace.

Și 'n Cheviot, pe munții 'nalți,
Din zor pân' la amiază.
O sută de cerbi grași și mari
Ucise ceata trează.

Și moarte suflă ei din corn,
De peste tot s'adună,
Și Percy vine-acum și el
Să vadă prada bună.

El zise: Douglas a jurat
Aici să mă 'ntâlnească
În ziua asta, dar știam
Că n'o să se grăbească.

Când iată că un cavaler,
Privind atunci în zare,
Pe mândrul Douglas îl zări
Venind c'o ceată mare.

Sunt două mii cu lănci și arcuri,
Vedere minunată,
Mai tari viteji n'a mai văzut
Creștinătatea toată.

«Opriți-vă, le zise Douglas,
La arcuri luați sama,
Că nu v'au trebuit mai mult
De când v'a născut mama».

Și Douglas pe un armăsar
În frunte călărește,
Un alt viteaz mai mare nu-i;
Și scutu-i strălucește.

El zise: spuneți cine sunteți
Și cine v'a 'ndemnat
Ca să vânați prin munții mei
Și voie cin' v'a dat?

Și cel dintâi răspunse Percy:
«Ce treabă ai cu noi
N'o să-ți dăm nici-o socoteală

¹ Aceasta este una din cele mai vechi balade populare engleze, ea datează probabil din sec. XV-lea și a fost tipărită mai întâiu în prima colecție de poezii populare, făcută de episcopul Percy, în 1765. În ea se înfățișează luptele dintre locuitorii dela granița dintre Scoția și Anglia (borderers). Detaliile istorice, ca în orice poezie populară, sunt în mare parte fantastice. În traducerea aceasta am repetat mai ales forma și frumusețile stilistice, înlăturând unele numiri și detalii istorice care n'aveau importanță.

Ce suntem, și apoi
Vănară c'asă ne place nouă,
Orice ați face voi».

«Ucis-am cerbii cei mai grași
Ș'acasă îi vom duce».
Iar Douglas: «Unul va muri
Din noi, mă jur pe cruce».

Și mândrul Douglas mai grăi:
Atât de mulți bărbați
Să-i omorim ar fi păcat,
Că nu sunt vinovați.

Dar nobili suntem amândoi
Și amândoi de-o treaptă,
Să stea de-o parte oamenii,
Iar noi la luptă dreaptă.

Și Percy spuse: «Blestemat
Acel ce-o zice nu!»
Iar mândrul Douglas li răspunse:
«Ia bine seama tu.

De-o vrea norocul să m'ajute,
Pe tot acest pământ.
De-un om născut dintr'o femeie
Eu nu mă tem nici când».

Un nobil zise-atunci lui Percy:
«Nici cum nu se cuvine
Doar căpitani să se lupte,
Cum nu ne-ar fi rușine
Ca noi să stăm și să privim?
Doar sânge-avem în vine!»

Ce zi de groază și omor!
Englezii îndrăzneți
O sută de dușmani ucid
Cu 'ntăiele săgeți.

Dar bine s'a ținut și Douglas,
Viteazul căpitan,
Izbind cu multă 'nversunare
În aprigu-i dușman.

El ca un căpitan isteț
Și 'mparte oastea 'n trei,
Și de o parte și de alta
Cu lănci porniră ei.

Pricinuiră grele pierderi
Arcașilor engleji,
Și goluri multe se făcură,
Pierit-au mulți viteji.

Englezii arcurile lasă,
Pun mâna pe băltoage,
Și peste coifuri, cu nădejde.
Încep acum a trage.

Prin zale străbatând cu spada
Loviau cu toți vartos,
Și mulți viteji semeți și ageri
Zăceau acum pe jos.

La urmă Douglas și cu Percy
De-odată se 'ntâlniră
Și cu tăioasele lor spade
Puternic se loviră.

Cu-atâta foc loviau vitejii
Și cruntă fu bătaia
Că de sub coifuri sângele
Curgea acum ca ploaia.

«Oprește Percy», zise Douglas,
«Destul noi ne-am luptat,
La Craiul meu eu te voi duce
Și 'n marele lui sfat
Cu cei mai nobili cavaleri
Alături te va pune,
Căci altul mai viteaz ca tine
N'am întâlnit pe lume».

Răspunse Percy cu mândrie:
«Ți-am spus-o, niciodată,
Un om născut dintr'o femeie
Nu poate să mă bată».

Atuncea dintr'un arc puternic
Ca fulgerul porni
Săgeata blestemată care
Pe Douglas îl lovî.

Și 'n furca pieptului pătrunse
Săgeata ascuțită
Și doar o vorbă mai eși.
Din inima-i rănită:
«Luptați-vă vitejii mei,
Că viața mea-i sfârșită».

Și Percy răzimat pe spadă,
Văzând cum Douglas pier
Mărinimos p'ntinde mâna
Și zice cu durere:

«O, ce păcat! Și ce n'aș face
Să-ți dau viața iară!
Un alt viteaz ca tine nu-i
În toată-această țară».

Sir Hugo de Montgomery,
Un nobil scoțian,
Văzând atunci cum a murit
Viteazu-i căpitan,

Pe armăsarul lui cel sprinten
Printre dușmani străbate,
Oricât de mulți ar fi, nimic
Din cale-i nu-l abate,

Și drept spre Percy merge el,
În fața lui ajunge,
Și cu puternica lui lance
Tot trupul i-l străpunge.

Și un arcaș northumbrian
Văzând cum Percy moare,
Țintește 'n Hugo o săgeată
Din arc puternic, mare,

Săgeata iute, ascuțită
Prin trupu-i a trecut
Cu sânge din inima lui
Săgeata s'a umplut.

Nici un voinic nu da 'napoi
Ci 'ntr'una, cât puteau

Cu toții, unu 'ntr'altul, crunt
Cu spadele loveau.

Și bătălia s'a 'nceput
'Nainte de amiază,
Și nici când soarele-a apus
Ea tot nu încetează.

Deși e noapte, prin pădure,
Cât luminează luna,
Tot nu se lasă, cu 'ndârjire
Se răsboiesc într'una.

Și unii cari în luptă-aveau
Picioarele tălate,
Luptau mereu doar în genunchi,
Pân' ce cădeau pe spate.

Nici unii, nici ceilalți nu vruă
Să dea 'napoi un pas,
Pân' ce de-o parte și de alta
Doar cîntizeci au rămas.

Și când acas' ajunse vestea
Soțiile veniră,
Bărbații-și luară să-i ingroape,
Și-amarnic îi bociră.

În Cheviot, pe munții 'nalți,
A curs șuvoiu de sânge,
Chiar și copilul nenăscut
De-atâta jale-ar plînge.

Aceasta fuse vânătoarea
Din munții Chevioți.
De-așa sfârșit să ne păziască
Hristos pe noi, pe toți.

Cărți vrednice de îndrăgit.

Sub rubrica aceasta dorim să amintim o serie întreagă de lucrări vrednice de a fi luate în mână, de a fi citite pe îndelete și de a fi comentate de cetitorul român.

Ne-ar cădea bine dacă am primi din partea cetitorilor nostri sfaturi în privința aceasta. Unul sau altul din cititori poate știe lucrări tot atât de vrednice de a fi date mai departe ca volumul de astăzi: «Rătăcire» de dl Brătescu-Voinești.

Sufletul bolnav din zilele noastre are nevoie de întremare. În loc de cărțile-strihă, ațătoare de patimi și nervi, sufletul omenesc lihește după lucrări cari să-i redea balanța pierdută. De sigur — o carte nu te face bun sau rău, dar contribuie ca bunătaea sau răutatea din tine să sporească sau să se micșoreze.

Oricare cap care mai gândește în zilele noastre de grea isbeliște trebuie să înțeleagă că este o *datorie* a tuturor, din toate taberele, să răspândească, nu cu două, ci cu zece mâni, nutremântul sănătos în straturi cât mai largi, ca sufletul să nu mai bolească.

Ridicați diguri împotriva murdăriei sufletești! Dați mai departe «cărți vrednice de îndrăgit»! Fiți solii unei lumi mai bune!

«Rătăcire» de Ioan Al. Brătescu-Voinești.

O carte bună în cea mai nobilă accepție a cuvântului. Publicul nostru cititor de mult a îndrăgit pe scriitorul Brătescu-Voinești, și pe drept cuvânt. — Literatura românească modernă nu ți-o poți închipui fără de «Intuneric și lumină», «În lumea dreptății» și fără de acel dureros volum «În slujba păcii», dureros pentru oménirea întreagă, nu numai pentru noi.

În volumele de schițe și novele găsim sbuciumul sufletesc al unui suflet de elită, pledoarii elocvente pentru ce este gingaș, nobil, în om. Dl. Brătescu-Voinești este avocatul ideal al celor nedreptățiți. Dacă unele din schițele și novelele dlui Brătescu-Voinești îți dau merinde de gândit, din greu — dacă ajungi și tu să ai «mania întrebărilor», ca cel ce trimite «scrisoarea» din volumul de față (înșuș autorul); — dacă te revolți și tu în fața nedreptății aduse lui «Niculăiță Minciună» sau țăranilor purtați de nas de orășeni fără de inimă; dacă surăzi și tu la cutare pagină, plină de gingășie, unde se cântă un imn, în surdină, vieții familiare cinstite, atmosferei curate, zicându-ți: asta e! așa ar trebui să fie! — toate acestea sunt a se mulțumi talentului de scriitor de elită al dlui Brătescu-Voinești.

Și în volumul de față aceleași calități, ca în cele precedente. Ai impresia că te afli în fața unui moșulică cu scaun la cap, sfetnic minunat, care povestește potolit, căutând să evoce ce este «omenesc» din tine.

Șase schițe, două «scrisori» și un fragment de roman. Fabula schițelor se poate redă în două cuvinte — dar e vorba

cum e redată această fabulă! Este o atmosferă atât de intimă între autor și cetitor, încât a dispărut orice zid chinezesc. Pe «Nenea Grigorie» care le povestește despre «Cauza speculei», îl ademenesc prietenii la club, făcând roată în jurul lui, vorbind de speculă. Indemnat astfel «Nenea Grigore» strânge cărțile, «le face să vâjâie, trăgând cu degetul cel mare pe unul din colțurile pachetului» și începe. Și firul povestii se deapănă — și la dl Brătescu-Voinești. Ne aflăm astfel într-o societate, dacă nu cea veselă de pe colina de lângă Florența (din novelele lui Boccaccio), totuși, într-o societate care are în jurul ei ciuma ponegririlor, ciuma răutăților față de cei neputincioși, ciuma spiritului corosiv din zilele noastre.

Și autorul ne întreabă: E frumos să faci «paradă de democrație» în societate («Fariseu») și să dai afară cu argații, să le impuși copoi, să maltratezi bieți țărani cari voiau să vâneze și ei nișel? («Ori vorbește cum ți-e portul, ori te poartă cum ți-e vorba» citează din filozofia populară autorul — dicton călcat în picioare, vai, de atâtea ori, de cei mari, de «politiciani».) Când îi aude pe «fariseu» că iară e plin de fraze pompoase, democratice, exclamă, indignat, povestitorul: «Te impușc — pe bătrânețele mele!»

Când aude pe un «prietin» cum declamă: «ne trebuiesc oameni noi!.. Acum nu mai merge cu fleacurile, cu nimicurile, cu minciunile, cu intrigile de culise, cu sectarismul și cu toate matrapazlăcurile politicianilor cari nu se gândesc decât la pricopseala lor și a partizanilor lor! Nu-ți aduci aminte, dle, ce ajunsese țara în vremea neutralității? Permisuri de export, vagoane, paravagoane; toți umblau după gheșeft; ajunsese Bucureștiul ca o bursă, unde fiecare avea ceva de cumpărat ori de vândut!», — și când acelaș «prietin» — după tirada aceasta — îi face oferta unui gheșeft de o jumătate de milion, Brătescu-Voinești botează, sarcastic, schița: «*Focul purifică*».

«*Cauza speculei*» e gugumănia noastră! «Prețurile obraznice» ar dispărea dacă ne-am alia cu toții să nu cumpărăm, câtă vreme se țin negustorii de astfel de prețuri. Dar, ca și țăranul, care se dă împăcăt să plătească un proces cu 8000 de lei în loc de 350 lei, cât îi ceruse avocatul conștient, fiindcă altul — fanfaron, — i-a împuiat urechile cu fel de fel de formule cabalistice judiciare, dându-și ifose cu cunoștințele sale de avocat, ca «Neica Irimia», e tras pe sfoară consumatorul. «Am înțeles că prețurile lucrurilor nu se fac după nevoia cumpărătorilor, ci mai ales după prostia lor...»

La «Ispita» vor strâmba din nas mulți din cititorii «Tiribombelor» literare din ziua de astăzi: «Auzi Dumnezeata! Să se dea îndărăt eroul novelii, inginerul Răureanu, de a se lega de Lenuța, fetița curățică, tovarășa copilașilor săi, fiindcă a auzit pe tatăl ei rugându-se, seara: ferește-ne, Dumnezeule mare, copilă de necinste!» — Fuga la țară a inginerului i-o vor comenta-o ca o fugă rușinoasă din fața «chilipirului»! — În «Violoncelul» regăsim pe scriitorul «Privighetorii» și a «Microbului», plin de duioșie, meloman, minunat observator.

Ascultați două citate ale cugetătorului Brătescu-Voinești, din cele două «Scrisori»:

«Da, e adevărat, știința noastră e mai puțin decât o picătură într'un ocean; și da, actul de a cunoaște e o mare minune. E mai mare decât însăși existența lucrurilor. Orbita pământului e de atâta — a lui Neptun e de atâtea mii de ori mai mare, — de aici până la cutare ștea e un drum atât de lung, încât o rază de lumină abia poate veni în atâtea mii de ani. Mari minuni! Dar și mai mare minune e, că eu știu aceste lucruri. Universul, ca să existe, are de partea lui imensitatea în spațiu și eternitatea în timp și toată energia cosmică. Dar ca în cutiuța aceasta a craniului, creierul nostru, cu puținul ce primește dela lucrurile din afară, să se poată reclădi întreg acest imens univers; în cutiuța aceasta să poată încăpea atâtea impresii, atâtea imagini, atâtea experiențe răstrămosești și personale, atâtea judecăți, — asta e o minune mult mai surprinzătoare... Dar oare cele din urmă descoperiri ale omului: telefon, fonograf, telegrafie fără sârmă, nu ridică măcar un colțișor al vălului care ascunde această taină? nu sunt de nici un sprijin pentru a ne arăta valoarea cunoașterii noastre?...» (Pag. 92.)

«Spune-mi că mărșăla tainei puterii noastre de a cunoaște nu trebuie să ne ducă la scepticism, ci la încredințarea că mintea noastră e cea mai mare comoară ce putem visa, de vreme ce e cea mai mare minune din câte cunoaștem... Spune-mi că nu e adevărat că simțurile ne înșală, că nu e adevărat că nu putem ști nimic. Imi trebuie această siguranță. Fără de ea simt că se nărue și lumea și mințea mea cu dânsa». (Pag. 98.)

Sunt argumentele invocate împotriva lui «Ding an sich» al lui Kant. Revolta își află surdina într'un sfetnic care vorbește ca unchiul lui Jean Christophe.

Dar dacă ar fi să cităm ar trebui să mai aducem încă multe pagini sub ochii cetitorului, ca să se convingă, dacă nu s'a convins până acum, că avem de a face cu un nou volum prețios al dlui Brătescu-Voinești.

Doim mulți cetitori și mulți comentatori în familiile noastre volumului acestuia. Așa se lămuresc problemele și te ridici sufletește.

Ilie Marin.

Lăsați-mă să beau uitare!

*Lăsați-mă să beau uitare!
Dați-mi potirul alb, curat.
Am ocolit pământ și mare,
Să uit, și, totuș, n'am uitat.*

*Fierbinți își picură pe frunte
Lacrămi de rime și de flori.
Râu pentru mine fără punte,
Cu maluri fără pomi și flori.*

*Un suflet de copil le plânge.
Mormântul lui a 'nșelenit
Și mie-mi pare că-s de sânge
Pare că eu l-aș fi rănit.*

*Sufletu-i dar, trupul e tină.
Din sbuciumarea luptelor
Tot omul duce vre-o vină
Ce-l tulbură, ca un omor.*

*Cântare sfântă, poezie!
Cum de n'ai darul de-a scuti
De-a vieții crudă ironie
Nevinovații tăi copii!*

*Mă-prinde dor de-o nepăsare,
Neștiutoare de păcat.
Lăsați-mă să beau uitare!
Dați-mi potirul fermecat.*

*Să plec și eu unde se duce
Tot ce e viu, ce e atom.
Va rămâne un semn de cruce
Pe sbuciumarea mea de om.*

*Când nime nu va ști de mine,
Când nime nu va cumpăni
Durerea clipelor haine
Ce mi-a fost dat a le trăi,*

*Când lanțurile firei grele
Mai mult nu le va 'ncătușa —
Frânturi din cântecele mele
Din când în când vor învia.*

Martie 1924.

Maria Cunțan.

Iaroslav Vrchlicky.

(1853—1912)

Quis ut Deus?

Priveam frescele cari se crepau, într'o veche biserică, în care, prin ogivele ferestrelor, cădeau ultimele raze ale unui soare timid, planând între coloanele de praf ca fumul de tămâie.

Deodată am tresărit. Ce viziune! Intr'o baie îngrozitoare de flacări, o mulțime cu o sută de capete cădeă cu cârji, cu mitre, cu cruci, cu coroane, cu săbii și cu scepтрuri, și deasupra

acestui chaos care alunecă în incendiu, sta în faţă un inger, maiestos, asemenea surisului dimineţii. Faţa-i era radioasă ca soarele în azur, teribilă, victorioasă, şi pe pavăza lui stăteau scrise cu raze, cuvintele acestea, cari străluceau: «Quis ut Deus?» (cine este ca Dumnezeu?) Deodată, din partea de unde se ridică negura deasă şi fumul vârtejului îngrozitor, dintr'o săritură se apropiă de el moartea, şi pe din dos, ca să nu poată fi văzut, scrise după cuvântul: *Deus* cu un os *Ego* (eu), rânjind de gluma sa.

Chipuri şi icoane.

PUSTIUL.

Când s'a pierdut în gol cea din urmă bătae de puşcă, din lupta dată peste sat, ticălosul de mine eram încă tot în peştera din stâncă. Nu ştiu, domnişorule Vasilică, pentru ce mai țin la viață oameni de vârsta mea. Minunea o văzusem, aerul cel nou, cu care Dumnezeu umpluse văzduhul, îl sorbisem, şi totuşi când începui să bubue tunul, când se deslănțui bătaia cea mare, cel dintâi gând al meu a fost la văgăuna aceea din stâncă. Simțindu-mă în umezeală, în beznă şi frig, mi se părea că am câştigat bunătățile pământului. Amărâta mea inimă bătrână simți bucurie mare foarte şi auzi, din adâncurile mele ca un glas de mângâiere:

«Aici nu te-ajunge glonțul şi nime nu te va găsi. Bălării mari ascund întrarea». Şi, pe-o clipă, mi s'a părut că lumea întreagă sunt eu, şi că, iată, e bine!, lumea nu se va prăpădi fiind eu la adăpost!

Este în noi, pe semne, ceva ce se fereşte groaznic de moarte, şi te apără de ea şi împotriva voinții tale. O fi însăşi rădăcina vieții, cea mai groasă rădăcină a ei? Cine știe!

Cât a ținut prăpădul mintea şi inima mă îndemnă mereu să ies la lumină, să văd ce se petrece, să dau un ajutor alor noştri, dacă se putea. Dar tot de atâtea ori mă înlemneam pe loc frică de moarte. Ca sute de glasuri îmi vâjăiau prin urechi, şi toate par'că porneau din mine:

— Cât ce scoți capul te poate atinge un glonț.

— Ce ajutor să dai, un om bătrân și schiop? Un om cu mâna goală?

— Sezi pe loc, bătrân nebun! Nu-i treaba ta ce se petrece afară!

Și înustrările plouau asupra capului meu și mă făceau una cu pământul, de umilit și de nelăsat.

Și, ciudat lucru, domnișorul Vasilică! Alte dați dacă-mi spuneă cineva că-s bătrân și neputincios, îmi sărea țandăra cât ai scăpăra din amnar; acum, îmi plăcea că sunt înfruntat, și voiam să fiu mereu. Iubeam glasurile acele care mă făceau din om ticom, și mă puneau în rândul plevei pe care o bate vântul. Tot ce lucra pentru a mă ținea neclintit din viziunea mea, îmi era binevenit. Simțeam de ce mă bucuram: nu trebuia să ies în primejdia morții!

Mare ticăloșie să ținem așa la viață, domnișorul Vasilică. La viață ții până o poți purta cu vrednicie, fără să te umilești, fără să te ticăloșești. Dar a te umili numai pentru a ține-o mântul, e o mare slăbiciune.

Și eu, neputincios bătrân, mărturisesc că am avut această slăbiciune. Cihă știe, poate tocmai unde eram bătrân. Aș vrea să cred că omul în tinerețe și bărbăția lui, nu e așa.

Cum îți spuneam, când a fost înghițit de văzduh și ced din urmă bubuit de pușcă, eu eram tot în văgăuna mea.

Așteptai un ceas, două, să mai aud și altă bubuitură, dar n'am mai auzit. Trecu o jumătate de noapte, și nici o pocnitură.

S'a sfârșit! mi-am zis. Ai noștri s'au retras. Din viziunea mea urmărisem, de aproape, după sunet, cum bătaia e tot mai aproape de munți. Deci, ai noștri erau cei mai puțini în puteri.

Și, când se stinse și larma împrejurimilor în pacea nopții, se făcu de-o dată un pustiu cumplit în mine, în jurul meu, parcă în lumea întreagă. Pustiul l-am simțit cum crește în mine încă dela descărcarea celei din urmă puști: simțeam că ai noștri se duc. Dar pustiul întreg, rece și adânc, ca o baltă groasă, îmi umplu sufletul numai după ce înțelesei că nu se mai mișcă nimic. Nu mai era nădejde de-o întoarcere ale cărei semne urechea mea le tot adulmeca prin noapte. Ai noștri n'aveau să se mai întoarcă în curând.

M'am lăsat încet, sfârșit, pe-o muche de piatră. Trecuse de miezul nopții când m'am pus să mă hodiesc aici, și n'am rămas decât până în zorii zilei. Dar vremea de câteva ceasuri îmi părû o vecinicie.

Cel din urmă soldat român pierdut din vedere, cea din urmă pușcătură românească înghițită de văzduh, — părea că deșertase lumea întreagă și pustiul cel mai deplin umplû pământul, împrejurimile, înălțimile, ca și sufletul meu.

Am mai simțit eu pustiul în tinerețele mele când a murit măicuța. Apoi, cum am trăit de capul meu, singur sub acoperișul căsuței bătrâne, singur, diminețile, singur în serile lungi de iarnă, am mai întâlnit pe acest oaspe tăcut și friguros, care-ți pune ceață pe ochi și pe suflet, și te face să te pierzi în neguri și să nu te mai simți.

Dar altfel eră pustiul de acum. Eră o tăcere care par'că s'ar naște din încetarea bătăilor inimei. Părea că s'ar fi oprit însăși curgerea vieții, că după cea din urmă pușcătură românească n'ar mai fi rămas nimic în urmă. Așa că ar fi putut veni în dragă voe sfârșitul cel de obște, moartea.

Și, mai întâi, aripile minții căzură frânte. Cercam să mă gândesc, să-mi spun mie însumi, că ar fi cu puțință o întoarcere alor noștri, că, cine știe din ce parte le-ar fi venit întăriri. Dar gândul nu se urneă din loc. Mai înainte de venirea României, și după ce a venit, mă puteam gândi în fel și formă, puteam face planuri mari, și de bine și de rău. Zile și nopți întregi umblam cu capul plin: pe unde ar putea veni, cam pe unde s'ar putea da lupta cea mare; ce ar fi dacă n'ar izbândi la întâiul iureș? Cum îți spun, domnișorule Vasilică, purtam în cap o lume întreagă.

Acum capul îmi eră plin cu pustiul, îmi părea că nici n'am avut vr'odată minunata putere a gândirii, ci că pustiul și a făcut în căpățina mea cuibul de veci. În zadar îi dădeam ghes minții: ca și când ai vrea să ciocănești în aer.

Apoi simțirea îmi adormi. Nu mă bucuram, nu mă întristam. N'aveam putere. Mi se părea că-s un butoiu plin cu negură. Îmi trecea uneori ca o adiere pe la ochi: de vânt, de spaimă, de durere? N'aș ști spune. Căci nu simțeam nimic.

În tăcerea adâncă a nopții numai urechile mele țiuiau prelung, neconținut.

Vezi că, după cea din urmă pușcătură românească, îmi pieri de-odată din suflet toată bucuria de viață, domnișorul Vasilică. Și anume, pe lângă bucuria pe care o are ori ce om de trecerea prin lume, trecuse și bucuria cea nouă, cea mare, pe care ne-o aduse venirea României. Și bucuria din urmă se implantase atât de adânc în suflet încât, cu trecerea ei, zmulse și rădăcinile celei de a doua.

Eram un stârv bătrân în mijlocul pustiului. Dacă n'ar fi fost păcătoasa de stâncă de-asupra mea, nu m'aș fi mirat să văd corbii și ciorile rotindu-se. Și n'aș fi simțit nimic, nu mi-ar fi părut rău dacă s'ar fi coborât la hrana lor.

Uneori cercam să mă gândesc ce va fi când vor răsări zorii zilei. Dar cât eram de împietrit, zimbeam la adierea aceasta de gând, și-mi ziceam: «Ticălos bătrân, tu nu ști că nu va mai răsări soarele?»

Apoi cădeam din nou greu în pustiul din jurul meu și din mine.

Tineretea nu cred să fie așa, domnișorul Vasilică, nici bărbăția. Cele două vârste ale tăriei nu se pot înfrânge așa de ușor. Dacă ai căzut, dintr'o săritură ești în picioare. Dar bătrânul căzând, poate foarte bine să nu se mai ridice. Și chiar când se scoală, câtă opinteală nu-i trebuie!

Cu capul meu de azi mă pot gândi cum eram atunci. Și iată îți spun că puteam, ușor de tot, să nu mă mai ridic din tâmpenia ce căzuse peste mine.

Am avut noroc în zorii zilei c'un lung și adânc bubuit de tun. Pornise de departe, din munți. Eră glas de tun românesc. Il cunoșteam. De două săptămâni boncăluia mereu de-acolo de departe, dar feții lui și-i trimitea până în hotarul nostru.

Glasul lui m'a scos din vizuine, iar din pustiul morții din mine m'a ridicat cu mare vântejire căprarul Grigoraș, pe care-l găsisem aproape de cocioaba mea dormind somnul cel de veci. Și, de-odată, simții iarăși că trăesc și tot pustiul nopții îmi pârâ un vis urât, trimis de dușmanul ce nu poate răbdă bucuria curată din inima omului.

Ion Agârbiceanu.

Deasupra tuturor focurilor...

De Otokar Brezina (n. 1868).

Deasupra tuturor focurilor și a tuturor apelor — și a vegetațiilor — între misterul pământului și al lumilor — care le ține, mișcătoare, deasupra abizurilor, planează speranțele noastre în primăvara vecinică. Între mii de surori, își desfășoară splendoarea nupțială a aripilor lor, în lupta de amor, ca pasărele.

În mijlocul flacărilor, se cuibăresc ca între flori, cu strigăte iritante, se întorc dealungul norilor negri, în jurul dușmanului lor. În unghiul mânilor împreunate pentru rugăciune, — în crinii de pe gâtul femeilor — se ascund — la lumina fulgerului. — Obosite de sborul lor se odihnesc pe stele, — ca rândunicele cari se așează pe catartul unei corăbii — și acelea ale căror aripi sunt mai radioase — își construiesc cuibul lor — sub cornicele palatului tău aurit.

Cântarea învingătorilor sfinți le ajunge, sonoră, prin ferestrele cristaline și când se reîntorc pe pământ cu regret cântul lor păstrează ecoul lui scânteietor. Construind templul, sculptând marmura, câtă vreme vorbesc ciocanele, le auzim cântecele cari vin din azur.

Dulceața ritmului etern cu care respiră la fel sorii și rozele, inimile și mărele — sistemele lumilor — fluxul și refluxul luminii; undele eterului, bătând împotriva coastelor năvăii misterioase, care va duce inima noastră în ziua în care suspinul nostru suprem va umfla pânzele corăbiei.

Noaptea de primăvară.

Noaptea cântă încetșor și dulce; svonul întâiei înverziri și apele primăverii întovărășeau cântarea-i melancolică; sus stele, uriașe calicii de lumină, respirau greul parfum al vegetațiilor supratereștre. Iar fratele fraților mei, încrucișate pe piepturile lor ca brațele morților, zăceau nemișcate, desamăgite, grele, ca nește pietre, sfărâmate de muncă.

Dar brațele lor spirituale erau întinse spre stele, îmbrățișând milioane de inimi pe pământ și în toate lunile, și se ridicară: un lung suspin de treziri voioase, un clocit solemn al cetății eterne, o larmă de aripi spirituale, un joc de vânturi în grânele mistice, arii de orchestre invizibile, pe măsura gestului ei misterios...

Pentru ce e bolnav sufletul omănesc ?

Părerile a doi englezi, ale unui italian, ale unui francez și ale unui american (Steed, Wells, Ferrero, Naudau și Dawes.)

«L'Illustration» a adus săptămânile trecute, la începutul anului acestuia, o ilustrație interesantă: facsimilul zigzagurilor unui ac de sismograf care anunță cutremurul de pământ din Iaponia. Zeci și zeci de linii încalcite, incoherente. Așa s'a anunțat cataclismul deslănțuit pe biata omenire de acolo.

Acul sismografului social din zilele noastre nu descrie și el zigzaguri cât se poate de bizare și nu anunță și el păturații sociale tot atât de catastrofale ?

Să ascultăm expertiza a patru scriitori obicinuiți să scruteze boalele sociale. Cel dintâi este dl W. Steed, șef-redactorul ziarului londonez «Times», unul din capetele cele mai luminate engleze (dl Steed a prorocit decăderea Austro-Ungariei, pe baza stărilor anormale de dinainte de războiu); al doilea este celebrul scriitor englez Wells, romancier și cugetător de seamă; al treilea istoricul italian cu reputație mondială, dl G. Ferrero, și al patrulea un cunoscut raportor al ziarului francez «Le Temps», dl Naudau, care a întovărășit pe mareșalul Foch în timpul din urmă în Cehoslovacia.

Dl Wickham Steed scrie, în «Prager Presse», după ce a amintit de experții englezi, delegați în comitetul din Paris pentru echilibrarea bugetului Germaniei :

«Mi se pare însă că *boala Europei* nu este exclusiv de natură economică și financiară, ci *în prima linie morală sau politică* și numai în rândul al doilea financiară sau economică. Nu va putea fi vindecată boala fără de medicamente economice și financiare, fără de introspecția morală și politică nu va putea fi verificată (diagnosticată).»

În Anglia de astăzi găsește dl S. cel puțin trei curente distincte, cu atitudini deosebite față de Europa. În fruntea unui curent vede pe I. M. Keynes, care a dat lozincă: regenerarea Europei va începe de îndată ce s'a ajuns la puțină financiară de a plăti a Germaniei și când se vor fi scăzut corespunzător datoriile de reparare ale provinciilor devastate, datorii ce va trebui să le plătească Germania. Punctul acesta de vedere, susține dl S., a pricinuit mult rău.

Al doilea curent își făcusează adepții din aceia cari se pun pe punctul de vedere că Europa este iremediabil pierdută

și că atenția Angliei va trebui să fie aținută de aici înainte numai spre dominioane și spre țărilor extraeuropene. Doctrina aceasta este «absurdă», deoarece Anglia nu poate fugi din continentul european.

Al treilea curent are ca conducător pe Lordul Grey of Faldon, cunoscut mai bine sub numele de Sir Edward Grey. Dl S. reasumează principiul fundamental al curentului acestuia astfel:

«Numai printr-o revenire la o *morallitate internațională*, cu alte cuvinte: prin *ridicarea principiului fundamental al dreptului și al dreptății între popoare* ar putea afla (actuala boală a Europei) o *îmădure* radicală».

Dintr'un discurs al lordului Grey, din 17 Decembrie 1923, citează dl S. următoarele:

«Marele învățământ al războiului a fost că o politică bazată pe forță, care era exclusiv de natură materială și care disconsidera considerațiile morale, este condamnată la cădere (derută). Războiul s'a început cu o mare nedreptate, cu invaziunea Belgiei,¹ care tocmai fiindcă reprezintă o nedreptate a hotărât adevărata soartă a războiului... Conștiința că s'a săvârșit o nedreptate a unit țara (Anglia) și i-a dat hotărârea de a fi gata de acțiune. A fost același simțământ care a dat prilejul mai târziu și Americii să intre în război. Sunt însă multe semne că nici Europa n'a tras până acuma învățătura din războiul (mondial). Nu putem lăsa ca lucrurile să revină la același nivel ca înainte de război. Dacă nu pricepem *învățătura că relațiile între popoare trebuie să se poarte, întocmai ca și în viața publică, pe o bază, pe un nivel mai ridicat*, vom suferi într-o zi o pedeapsă mult mai aspră și vom trebui să înfruntăm un nou război».

Dl Steed urmează:

«După convingerea mea nu există salvare pentru Europa și nici nădejde într-o ameliorare durabilă, câtă vreme nu vor fi de acord națiunile în privința noțiunilor fundamentale despre dreptate și nedreptate».

«Metodele conferinței de pace, greșelile săvârșite în tratatul dela Versailles, erorile comise, atât din partea guvernelor aliate, cât și din partea germanilor, într'aceea măsură, în decursul celor cinci ani trecuți, au mărit boala Europei astfel, încât astăzi pace iremediabilă (de nevindecat). «Societatea națiunilor» există în timpul de față numai ca un simbol imperfect al idealurilor pentru cari au crezut că luptă popoarele aliate în decursul războiului. Nu e mult, dar tot este ceva. «Societatea națiunilor» singură

¹ Chiar și reprezentantul din Paris al statului german până la declararea războiului mondial, baronul de Schoen, o declară pe față în «memoirile» sale, că «*crăciun*, dimpotrivă, că neutralitatea belgiană, garantată și de Germania, era *inviolabilă*». Tot acolo remarcabile constatări de felul cum a fost informat cu știri false de cei din Berlin. (v. «Revue hebdomadaire». «Memoriile», III pg. 361. — Traducătorul.)

nu poate vindeca Europa, dar poate sprijini procesul de însănătoșire, dacă s'a făcut odată diagnoza corectă a boalei. Rămâne trebuința veche a unui numitor comun între europenii cari sunt plini de bună-voire, în vestul și în Europa medie. În relațiile de astăzi și se pare aproape o nebunie să vrei să creiezi un vocabular politic european, pe care l-ar putea învăța să-l folosească aceia cari au bunăvoința spre așa ceva. Greșala de astăzi însă poate să fie înțelepciunea de mâine. Acei germani cărora li s'a împuiat capul cu aceea că europenii dela vest sunt cu toții oameni răi și acei englezi sau francezi cari cred că nu există germani buni, să înceteze să conducă opinia țărilor lor. Opinia că în timpul de față nu poate să existe o civilizație europeană, dacă lași ca lucrurile să se prăvălească într'un abiz între teamă și disperare, poate să servească de îndemn acelora al căror patriotism este încoronat de grija de umanitate, ca să pregătească terenul pentru un viitor mai fericit din actuala desnădejde și din mijlocul disonanțelor ce dăinuiesc acuma.

«Lucrurile s'ar fi putut (desvoltă) mai rău decât s'au desvoltat (după război). Așa consider formarea Micei înțelegeri drept unul din câștigurile cele mai remarcabile ale bărbaților politici europeni, de după război. Au avut tendința să învețe pe germanii austriaci și pe maghiari că încercările de a restaura pe Habsburgii, cari și-au pierdut tronul pe meritate, ar avea ca urmare o soartă și mai tristă... Succesele acestea vindecătoare (stabilirea curentelor de reintronare a Habsburgilor și Hohenzollernilor) ale Micei înțelegeri vor fi încoronate de succese constructive, dacă toți membri acestei alianțe vor avea înaintea ochilor țărînta lor, nu numai reciprocă, ci și față de Europa. Tratatul din Versailles poate să nu fie o constituție ideală pentru Europa, este însă singura constituție în ființă.. Va trebui să fii cu băgare de seamă dacă se va vorbi despre o revizuire a tratatului».

«...E vorba să se găsească bazele practice ale unei organizări a afacerilor europene — *până încă nu este prea târziu*».

II. În 1921 prevesteă nimicirea culturii europene dacă nu se va porni alt curent în Europa noastră celebrul scriitor englez *H. G. Wells*. Din cartea «Scăparea civilizației» citează dl Nau-deau următorul pasagiu elocuent:

«Catastrofa uriașă care a fost marele război a relevat existența, în sânul societății noastre la aparență prosperă, a unei acumulări de forțe destructive despre care puțini dintre noi aveau cunoștință. Ea a relevat și incapacitatea profundă a omului de a mânui forțele acestea de distrugere și de a conțeni cu ele.

Încă și mai amenințători decât războiul el însuși ne-au apărut acești doi ani de confușiune, de nehotărâre, de sărăcie, de cari Europa, Asia și chiar America au suferit dela armistițiul încoace.

Unde ne mână această cursă care te adâncinează și care e atât de stupidă, unde ne duc aventurile acestea pline de ură și făcătoare de rele? Va intra lumea pentru lungi secole într'o eră de confușiune și de dezastre comparabile cu acelea cari odinioară, au condus la mormânt imperiul roman.

în Europa și acea puternică prosperitate pe care a cunoscut-o vechea Chină a Hanilor?

Dela armistițiul încôace s'a desvoltat știința militară, plină de activitate. Ne asigură (specialiștii), și aceasta nu se poate trage la îndoială, că viitorul război va întrece cu mult pe cel precedent în ce privește iuteala și întinderea distrugerilor și, mai cu seamă, în privința nimicirii populației civile. Armatele nu vor mai înainta de-a lungul drumurilor de țară, ci în fronturi continue, cu ajutorul transporturilor de tankuri cari vor prelucra întreagă suprafața terenului pe care-l vor trece și vor nimici tot în calea lor. Bombardamentele aeriene, cu ajutorul instrumentelor cari dau puțină fiecăruia deja de pe acum de a preface în praf un întreg cartier de oraș, se vor putea efectua de pe acuma până la mai mult de 1000 km. înaintea frontului militar. Toate transporturile vor fi curățate de pe suprafața mării de mine și submarine.

Te poți aștepta că nu se va mai face deosebire între combatanți și necombatanți. De fapt fiecare ființă validă (sănătoasă), bărbat, femeie, copil chiar, este virtual un producător de hrană sau de muniții sau — simplu — de organizație. În consecință, la dușman va trebui omorât orice ființă vie.

Își va putea adapta umanitatea ideile sale politice și sociale condițiilor create în urma uriașei creșteri a mijloacelor de nimicire pe cari este ea stăpână? Va ajunge ea să se desrobească de instinctele războinice sau să le controleze? Dacă nu-i reușește nu ne rămâne nici o altă perspectivă decât decadența, o decadență care ne va readuce cel puțin la un nivel de barbarie caracterizată prin uitarea și pierderea învingerilor științifice și industriale ale timpurilor de față.

III. *G. Ferrero*, celebrul istoric italian scria în «L'illustration» (19 Ianuarie 1924):

«*Frenesia nelimitatului* (delirul furios al celui fără de margini) — rezultatul ultim al evoluțiilor și revoluțiilor a trei secole — este marea originalitate a timpului nostru. Ea explică elanul gigantic (formidabil), dar și rănile grozave cari îl rod și catastrofele ce îl pândesc. Fiindcă această imposibilitate de a se mărgini nu se află numai în țara lui Dionysos, «freneticul», ci pretenindenea, d. e. în aceea a unui zeu mult mai teribil: Zeul Marte (al războiului).

Armatele, și ele, erau odinioară mici și creșteau încet. Bărbații, instrumentele, banii de cari puteau să dispună, în timp de pace și în timp de război, erau limitate. În decursul secolului al XIX-lea, mai cu seamă după 1848, conscripțiunea, creșterea populației și a bogăției, progresele metalurgiei, invențiunile și științele au permis Europei să-și desvolte forțele ei militare — mulți soldați, putere de armate, iuteală de concentrări și de deplasări, mijloace defensive și ofensive — în proporții necunoscute mai înainte. Europa și-ar fi asigurat un favor (avantaj) decisiv asupra celorlalte continente dacă ar fi putut să se oprească la momentul potrivit când a te înarma înseamnă încă să slăbești, luând asupra ta, ca luptătorii din evul mediu, o greutate zdrobitoare de fier. Europa n'a putut să se oprească, prinsă în angrenajul concurenței nelimitate a înarmărilor a trebuit să-și

sporească forțele militare până când a pus în picioare armatele războiului mondial și până a ajuns să scoată din osia sa pământul cu un războiu nelimitat, în timp, în spațiu și în distrugere».

«Un geniu straniu mână (civilizația actuală) vecinic spre consecințele extreme, la nimicirea binelui prin exagerarea sa. Geniul acesta n'a fost niciodată așa de puternic ca în momentele de față, fiindcă războiul mondial și revoluțiunile cari i-au urmat au distrus aproape complet tradițiile, doctrinele, instituțiile moștenite dela regimurile vechi cari — în decursul secolului al XIX-lea — au micșorat puțin elanul său teribil. El e stăpânitorul ocultat al epocii noastre. Unde are să ne conducă? Se va lavi de rezistențele cari vor apărea fără de veste, tășnind din adâncul conștiinței epocii noastre? Ne va duce la desnodământul ei ultim tragedia începută acum zece ani, la distrugerea unei vechi civilizații, îndeplinită prin deslănțuirea unei barbarii *ab intus* (purcuse din lăuntru), ceea ce nu este altceva decât exagerarea puterii lui?»

«Dacă Suedia află remediul contra alcoolismului, în contra geniului acestuia al exagerării dezastruoase», află Ferrero ca «singur remediul credința rațională și umană». Se întreabă: «La ce rezultat vor ajunge penibilele sforțări ale Societății Națiunilor, de doi ani de zile, pentru ca să prepare o altă limitare, încă și mai importantă: aceea a înarmărilor?»

«Pentru ce se clatină spiritul omenesc?» în ziua de astăzi, se întreabă istoricul italian *Guglielmo Ferrero* (într'alt număr al rev. fr. «L'Illustration», 22 Decembrie 1923) și dă ca răspuns «spiritul uman nu mai are, în timpul de față, în jurnal său, nici rezistență, nici sprijin, razim». Artistul zilelor noastre se clatină, fiindcă nu are nici o rezistență și n'are nimic pe ce să se razime. «Tradiția, morala, bunul simț, academia, școala, biserica au făcut un gol împrejurul geniului și talentului, ca să-și poată creia în libertate minunățiile lor. Artistul este un zeu care tronează într-o libertate fără de margini». Ca în zilele noastre n'a fost artist mai turmentat și mai neliniștit pe pământ. «Din slăbiciunea voinții, din incertitudinile judecății: iată de unde nasc convulsiunile isterice cari diformează așa de ciudat (straniu) frumusețea modernă». «Ca artistul, așa se clatină filosoful, teologul, legislatorul, omul de stat, fiindcă nu mai află în jur de sine nici rezistențe, nici razimuri. O epocă care acceptă ca aproape echivalente toate ideile, sfârșește cu a nu mai putea să se gândească. O epocă care confundă binele și răul într-o toleranță obosită, adevăratul și falsul într'un scepticism resignat, urâtul și frumosul într-o timiditate onduloătoare, sfârșește prin a nu mai putea alege. Ce e însă alta viața decât alegerea?»

IV. În 1919 își încheieă di *L. Naudeau* volumul «În prinsoare, sub teroarea rusească» (premiat de «Academia franceză») astfel:

«Din 1914 până în 1918 s'au sacrificat francezii, sperând că poartă războiu războiului. Cu toate acestea câtă vreme principiul naționalităților va rămânea pivotul politicii europene, oamenii, dornici de pace, vor fână arme pentru omor. Ori cum tragi frontierele dealungul și dealatul continentului nostru, e peste puțină să nu creiezi iredentisme, cauze de protestare și de revanșă! Rasele în cea mai mare parte a lumii celei vechi

nu ocupă compartimente, ținuturi, hotărâte; sunt amestecate, intercalate, încalcite; nici o împărțeață teritorială nu se va face vreodată fără de a molesta minorități heterogene, fără de a jigni tradiții și orgoliuri, fără de a ridica rancune implacabile. Cu cât ai să-l invii, cu atât ai să-l întărești mai mult principiul naționalităților și cu atât ai să ascuțești mai tare oțelul viitorilor omorători de oameni... Dacă fiind europenii într'adevăr spre pace nu vor descoperi formula scrutând secolii trecuți. Formula aceasta poate că nu există; dacă visăm să o facem să se nască trebuie să privim nu înapoia noastră, ci înainte, rezolut, spre virginala geneză a Ideii. Vai! Când reformatorii își fac din oroarea ce le-o inspiră războiul un program și un mijloc de propagandă, precipită, de a doua zi, pe semenii lor în cruzimi și mai grozave, în lupte fratricide.

Astfel, cu toate că înțelegem clar că o Europă unită ar trebui să fie construită în decursul sec. al XX-lea și că aceasta ar fi salvarea, totuș, simțim că acest mare ideal are puține șanse de a fi atins. Mania războinică, ideea de rivalitate, lupta pentru supremație pare a fi la națiunile europene o boală atavică și incurabilă, destinată, probabil, să aducă cu sine în lumea cea veche perturbări succesive cari vor sfârși prin a o ruina și a răsturna toate până 'n fund. Renan a scris profeția aceasta: «Echivocul nenorocit (funest) a trei cuvinte: rasă, naționalitate, națiune, va face să se dea de mal civilizația modernă»...

Ludovic *Naudeau* analizează starea actuală a Europei astfel:

«...fără de nici o exagerare și fără de metaforă... belicismul, spiritul de concurență și de luptă pentru obținerea supremației sunt simptomele unei boale europene care — dacă ajunge la o nouă criză, — va ruina pentru lungă vreme toate comunitățile cari reprezintă civilizația, între Rusia și Oceanul Atlantic»... «Viitorul Europei atârână... mai mult sau mai puțin dela înțelepciunea conducătorilor gândirii germane, fiindcă este imposibil Franței jefuite de a renunța la reclădirea ruinelor sale. Dacă bărbații de stat germani înțeleg pericolul comun, se vor grăbi să facă să dispară o pagubă care ne pune în imposibilitate de orice reconciliare între cele două țări. Dacă, dimpotrivă, și după cum, durere, e cu cale să tragi la îndoială, preferă (bărbații de stat germani) să întrețină în mod viclean ideile revanșei, se va produce o lovitură nouă (un nou războiu) și vom ajunge la sinuciderea noastră colectivă. Iată, în mod precis, ce este tragic în destinele omenirii, în general, și în acelea ale Franței, în particular».

Vom sfârși cu un american.

Generalul american *Dawes* care a primit prezidenția la ședințele primului comitet de experți pentru precisarea datorilor Germaniei a rostit cuvintele următoare în vorbirea sa de deschidere:

«Obstacolele (puse acordurilor comune) provin din orgoliul național, din orgoliul și din interesele egoiste ale diferiților funcționari aliați, ale căror imputerniciri sunt micșorate de orice act de coordinație interaliată, impus de putere. Provin și din diformările neîncetate ale adevărului și

«din intolerabilele orăcăeli ale acelor mârșavi hrăpareți (vulturi mănător de cadavre) — demagogii naționaliști din toate țările — cari cearcă în nenorocirea comună un mijloc de a exploata trista lor personalitate».

Pentru generalul american Dawes atârnă rezultatul final al comitetului experților dela faptul dacă «există în opinia publică a Aliatilor și a lumii o concepție exactă de mărimea dezastrului care amenință pe fiecare din Aliati și Europa, dacă nu va fi încoronat de rege bunul-simț».

«Înțelegând că este în foc casa, comisia își propune de a afla apă ca să-l stingă, renunțând de aici înainte la calculele matematicii de patru dimensiuni». (Citatele sunt luate după ziarul parizian «Excelsior», 15 Ianuarie 1924.)

* * *

Nu e literatură, nu e «beletristică» ceea ce am citat mai sus, dar literatura beletristică, pentruca să poată prospera, va trebui ca cu toții să ne însemnăm bine diagnozele acestea. Altfel nu va fi liniște. altfel nu vei fi îngrijit cum trebuie, biet orfan de rășboiu, altfel aveți să suferiți și mai cumplit, mame și tați, altfel...

Dar atunci nu mai trăiască nimeni pe urma sgândăririi rănilor sociale? Să nu își creieze un pedestal, o reputație, pe baza bârfelilor, pe baza intrigilor, pe baza pescuirii în tulbure? Că se clatină Europa? Individul râde cu hohot! Că cei mai buni clatină din cap și advertisează? Dar astea sunt «fleacuri» în ochii mult stimabilului meu demagog, care trăiește din «frenetia nelimitatului»!....

h. p. p.

Gustave Le Bon, celebrul sociolog francez, scrie în 1924: ...«Aceste adevăruri elementare par că aparțin categoriei acelor care au ilustrat numele lui La Palice (La Palice e un personaj din cărți ale cărui adevăruri stârnesc zimbete, fiindcă adevărurile rostite sunt prea evidente). Dar lumea este astăzi într-o astfel de stare de dezechilibru încât evidențele raționale cele mai clare ajung neaccesibile. Rațiunea a ajuns fără de a influența asupra iluziunilor afective și mistice care cîntăresc sufletul (inima) popoarelor și acela al conducătorilor lor».

Criticul *Adolphe Brisson*, unul din cei mai de seamă critici francezi în viață, își încheie o cronică în Decembrie 1923 cu cuvintele: «Ororile fără de nume, îndurate de popoare în cursul unui coșmar (vis urât) de patru ani, ar trebui, urmând calea unei logici bune, să le conducă la *mild*, la *bundătate*. Logica nu este care guvernează pe oameni».

Cronică.

Pentru o literatură bună a tineretului. În 1923 a fost încredințat un comitet special să selecționeze, pentru o «expoziție a cărții bune pentru tinerime» lucrările înaintate «Asociațiunii» spre acest scop. «Asociațiunea» a primit 252 de broșuri și volume dela: «Cartea Românească» (București). «Fund. I. V. Socec» (București), Edit. «Ramuri» (Craiova), «Biblioteca Sămănătorul» (Cluj), Samitca (Craiova), I. I. Ciurcu (Brașov) și W. Krafft (Sibiu). Următorii (dne și dni) au binevoit a ceti și scrie recenzii: prof. Al. Arbore, dș. Olga Theohar, prof. Ar. Marinescu, prof. Iosif Velovan, dir. șc. normale Dr. V. Stan, prof. insp. șc. Ioan Bratu, (†) Nic. Petra-Petrescu și Dr. Horia Petra-Petrescu. — Ultimul a adunat toate recenziile și pe baza lor a compus lista cărților și broșurilor, cari s'au arătat înainte de Crăciun, în localul «Asociațiunii», părinților și elevilor.

Mulțumim și pe această cale institutelor de editură și recenzenților noștri. Într-o broșură de popularizare vom utiliza materialul ales, recomandând părinților și tinerimei o lectură bună, sănătoasă.

Deocamdată ne mărginim să reproducem din raportul înaintat comitetului secției literare-artistice din partea dlui Dr. Horia Petra-Petrescu, pasagiile ultime, cari subsumează impresiile câștigate în decursul lecturii cărților și recenziilor.

«... Să trec la rezultatul obținut cu lectura cărților intrate pentru expoziție.

Cele ce urmează nu sunt nici de cum o escapadă inutilă în raportul de față, dimpotrivă, cred cu toată tăria că argumentele aduse aici vor trebui

să dea de gândit domnilor membri ai tuturor secțiilor.

Anul trecut (în 1922, 28 Iulie — 1 August) s'a ținut în Geneva al treilea «congres internațional de educație morală», sub patronajul consiliului federal elvețian. Scopul acestui congres al pedagogilor de seamă din toată lumea a fost de a «lucra la educația morală prin cooperarea oamenilor de orice rasă, orice națiune și orice credință», dând ocazie congresiștilor să-și exprime convingerile, «opiniile și de a le confruntă cu acelea ale altora». (v. Circulara Nr. 1.) Va fi de ajuns pentru cei ce se ocupă cu pedagogia să amintim că în «comitetul executiv internațional» au fost oameni de seamă ca Léon Bourgeois și Emile Boutroux (†) din Franța, Ed. Claparède din Elveția, Höfding din Danemarca, Eucken și Kerschesteiner din Germania, pe lângă mulți alții, hotărâți a pregăti un viitor mai bun. Au participat 500 de membri, reprezentanți a 30 de state. «Viitorul ar fi desastroos pentru civilizație dacă toți oamenii de inimă nu s'ar uni pentru ca să atenueze răul. Nu este de ajuns ca să reparezi, *trebuie să construiești*». (Tot acolo.)

Cum s'au exprimat cei mai de seamă oratori în decursul congresului? Vorbirile lor și propunerile lor concrete au apărut în două volume, în l. franceză, tratând pe larg cele două teme cardinale pertractate la congres: «Spiritul internațional și învățământul istoriei» și «Solidaritatea și educația».

Pregătesc un rezumat mai amănunțit, cu citate caracteristice, ca să poată fi orientată și opinia noastră publică asupra ideilor pe cari le frământă pedagogii adunați într'un congres, după războiul mondial, aici îmi

permit să escerptez numai câteva rânduri.

Președintele congresului, dl Adolphe Ferrière, prefațiază unul din volume, alegându-și de motto cuvintele: «Suferință, suferință pretutindeni și disperare: iată starea sufletească a Europei». Cere milă, compătimire și dragoste, vrând să constate începutul unui «declin al materialismului moral».

Un raportor din America, dl Angelo Patri, dă un «țipet de neliniste adâncă» al pedagogului actual și cere dela cei mari să săvârșească binele, pentru ca și copiii să fie în stare să-l exercite. «Tot ceea ce bărbășii, oamenii maturi, au de făcut este să dea prilejul bunătații inerente copilului de a se exprima». «O bunătațe pasivă, o moralitate verbală, un gest fără de ideie, nu vor fi nici odată eficace». (Pag. 209.) Un alt profesor american care un spirit nou în Europa, cere ca lozinca «Iubiți-vă unul pe altul» să nu fie numai cuvinte spuse la ocazii festive, ci să intre în visteria sufletului omenesc; în școală, în familie și în viața popoarelor, ca directivă hotărâtoare. (Prof. Elliott.) Francezul Bureau cere să ne ridicăm capul și să ne lăsăm cuprinși de «conștiința profundă a valorilor spirituale» și să «ne convingem de destinul transcendent, care este rațiunea de a fi și țința vieții terestre omenești», să «desvoltăm în conștiințe sentimentul profund al relațiilor strânse și misterioase, cari există între existențele noastre plâpânde și idealul, pe care trebuie să-l servim». Kerschens- steiner pretinde cu toată energia ca să intre în conștiința publică europeană convingerea că *morală privată, personală, și morală publică sunt strâns legate de o altă* (în analiza sa despre autonomia școlarilor). Ca să sfârșesc: generalul englez Robert Baden-Powell, cunoscutul fondator al «cercetășiei»,

vorbește cu elan despre «educația prin iubire, în loc de educația prin teamă», cerând dela tineri loialitate, frăție cu toții, curtenie, iubire față de animale, ascultare, surăs pe buze, iar dela cei mari luptă împotriva temei, care domnește și în politică, pretutindeni.

Ar duce prea departe și v'as răpi prea mult timp dacă aș lăsa să ascultați toate țipetele aceștea de alarmă, cu argumentația referenților din toate țările, este de ajuns să arăt că lozinca ce se reflectă ca un Leitmotiv la aproape toți reprezentanții este lozinca tinerilor dela crucea roșie cehă: «Copii din toate națiunile, înainte, spre umanitate, prin dragoste și prin muncă!»

Poate să suradă cutare ghiftuit cu banii de liferant, pe urmele răboiului, poate să le anșine epitetul ornant de «idealiști» cutare jucător la bursă, care cu o trăsătură de condei nîmicește mii de existențe, fără pic de remușcare — cel ce nu înțelege că în țipetele aceștea de durere ale atâtor îndrumători ai pedagogiei mondiale zace, în nucleu, tragicul zilelor noastre, n'are inimă, ci — iacă — o bucată de carne roșie, cu sânge... negru!

Pedagogii congresiști au deliberat pe larg cum ar trebui să se reformeze manualele de istorie din toate țările, ca bietele ființe plâpânde să nu mai considere, încă pe băncile școlalei fiind, măcelul și puterea brutală ca o victorie a victoriilor, ci învingerile spiritului omenesc, și au remarcat influința minunată a cărților de istorie, a romanelor istorice chiar, cari sunt cuprinse de un suflu etic, uman, ocolind denigrările paușalate a popoare întregi (Foerster).

Suntem la una din vinele principale ale izvorului răului — la cărțile pentru tinerime, cari inoculează veninul în sufletele primitoare.

Aproape toate cărțile, cari ne-au fost trimise spre cenzurare, ne-au evidențiat cu toată elocința, mai mult sau mai puțin norocoasă, a autorilor lor, marea importanță a unei fapte bune, au cântat imnuri de laudă mărinimiei, au arătat cum se răsplătește fapta purceasă din îndemnul inimii curate, au preaslăvit pe cei ce știu să ierte și să ridice. O carte, a dnei Farago, e intitulată chiar: «Fii buni!»

Bunătatea este deci fermentul tuturor acțiunilor omenesti, cel puțin ar trebui să fie. Gingășia este caracteristica sufletelor nobile. (Cetiți colecția «Les plus belles poésies françaises» — cele mai frumoase poezii franceze — tipărită de dl prof. N. Șerban dela Iași, ca să constatați că 60% din ele sunt o expresie a sentimentului gingășiei!)

Pentru aceeași bunătate și gingășie pledează cât se poate de evident povestea populară românească, balada și legenda din cărțile înaintate. Ce studiu minunat, de actualitate, s'ar putea scrie, având ca temă: o paralelă între nota etică a poveștilor și cântecelor populare și viața noastră politică-culturală actuală. Găsești acolo un excelent spirit uman, pacifist fără de nici o nuanță peiorativă. Aceleași chemări după o atmosferă sănătoasă, morală, ca și la pedagogii din Geneva, și în poveștile și poeziile noastre.

Am avut puțința să sondez de ce plac cărțile populare atât de mult ascultătorilor țărani mai răsăriți, întreprinzând anchete după zeci și sute de lecturi în spitalele militare, în decursul războiului. Anchetele acestea sunt o dare de seamă interesantă, cred, și din punct de vedere etnopsihologic, fiindcă ne redau mentalitatea omului dela coarnele plugului și raționamentele sale. Am adunat material bogat în privința aceasta și dacă s'ar găsi

«Asociațiunea» sau alt institut de editură român gata să-mi publice aceste referade conștiințioase, cred că, în urma lor, s'ar putea delibera cu mai multă cunoștință de cauză asupra selecționării cărților populare ca d. e. acelea ce ne-au fost așternute de astă dată spre recenzare.

Normele etice din poveștile și baladele noastre pot să țină concurența cu cavalerismul unui Roland francez, care află sub demnitatea sa de a ataca pe sub ascuns, pe furis, hoștește.

Te întrebi pe drept cuvânt: dacă nota etică a produselor populare de dinainte de războiu este atât de diametral opusă cu manifestările societății de după războiu, în toate țările, care trebuie să cedeze locul: nota etică populară și din literatura pentru tineret sau nota etică, (ne-etică!) din manifestările «politicianilor» și ale celorlalți bieți purtați de nas de lozinci false, cari duc la desastru? Se va putea clădi ceva solid cu norme, cari își bat joc de bunătate, de interdependența socială, culturală, economică, între indivizi, clase sociale, popoare, țări, continente; cari gratifică cu epitetul de «idealiști» pe cei ce vreau să vorbească conștiinței omenesti? Vrem să aruncăm laoparte nota etică din cărțile scrise pentru copilașii noștri și din produsele geniului popular românesc? Vrem să trimitem la mănăstire compătimirea socială? Vrem să gătuim gingășia?

Un scelerat ar putea-o dori!

Compătimirea socială va trebui să fie stimulenta acțiunilor noastre, printre ruinele — și sufletești! — pe unde ne clătinăm în zilele noastre. Compătimirea socială, clasă față de clasă, neam față de neam, țară față de țară! Aceasta ne-o dictează — ori cât de paradoxală, chiar ridicolă ar părea cuiva teza — aceasta ne-o dictează literatura pe care o adresăm tinerimei și ceeace

fașnește din adâncul mistic al vieții sufletești populare.

... Căci altfel nu există culori destul de negre, cari să ne poată înfățișa prăpădul ce va urmă — cu siguranță — dacă nu ne vom lăsa pătrunși de adevărul de mai sus.

Momentul este cât se poate de prielnic ca urechea noastră să primească îndemnurile literaturii acesteia. Trăim doară clipele cele dintâi după comemorarea celui baron de Șaguna care — pe patul de moarte fiind — a rostit cu toată nobleța sufletului său mare, cuvintele: «Numai nu vă sfădiți!» ca un testament al Său, testament pe care trebuie să și-l pună la inimă și «Asociațiunea», instituție pe care — cu orice preț — să o decretăm teren neutral în privința luptelor politice.

Altfel ar trebui să dăm dreptate unui scriitor străin care publică săptămânile trecute, un articol despre starea actuală de desgust și de disperare sufletească și și-l încheie cu cuvintele: «Ce poate simți, ce poate gândi, ce poate face un european?» într-o astfel de stare de lucruri?

«Ce poate gândi? Că toată munca cugetătorilor în folosul umanității a fost cu desăvârșire inutilă! Ceeace poate face: un mare, gigantic autodafé în care să arunce tot ceeace înțelepții au rostit și au scris despre umanitate.» Adăogați și cărțile pentru tinerime la pustiirea generală — dacă pedagogia nu poate să aducă în conglăsuire principiile ei cardinale cu andragogia din zilele noastre!

Acestea au fost sentimentele, de cari am fost cuprins cetind literatura pentru tinerime. Vă rog — cântăriți — și să ne dăm toate puterile noastre ca volumașele selecționate, chemate să purifice întrucâtva atmosfera la noi, să pătrundă cât mai departe în mij-

locul tineretului nostru, spre binele comun».

Argumente! Mai pot avea în zilele noastre valoare argumentele logice? Își bat joc de ele cei ce cred că dreptul pumnului este sacrosanct și încă mai ajungi în gura lumii ca: «idealist» iremediabil, de care este bine să te ferești, ca de unul cuprins de tifos exantematic, dacă pledezi pentru ele.

Și, totuș, cântărești argumentele și-ți dai osteneala să fii drept, oricât ai fi luat peste picior din pricina aceasta — fiindcă conștiința îți dictează astfel, fiindcă conștiința îți spune respicat: de lumină nu vei putea da în viață fără de lămurirea aceasta și fără de răspândirea, fără de propaganda în cercuri cât mai largi a gândurilor, pe cari le-ai recunoscut de bune.

O anecdotă grecească spune că filosoful Epictet să fi fost legat în lanțuri din partea puternicilor zilei din Lacedemon. Tiranii au vrut să-l elibereze de povara lanțurilor, mai târziu, și l-au întrebat: Vrei tu să te deslegăm? Epictet să fi răspuns: «Cum se poate să fiu legat, câtă vreme sufletul meu n'a fost legat?!»

În zilele noastre avem trebuință de oameni cari să n'aibă cătușe sufletești — trupurile multora, chiar și fără să o știe dânsii, sunt în lanțuri.

Cooperația intelectuală. Ultimul număr (15 Februarie 1924) al «Reasumatului lunar al lucrărilor Societății Națiunilor» din Geneva aduce interesante informații privitoare la pașii întreprinși de comisiunea de cooperație intelectuală. După cum se știe, în fruntea comisiei care are să se ocupe cu chestiunile internaționale privitoare la cooperația intelectuală — stă filosoful francez dl H. Bergson. În de-

cursul lunii ianuarie s'a constituit «Oficiul internațional de informații universitare» din partea experților încredințați să urmărească ancheta asupra stării vieții intelectuale în diferitele state. Comisia a elaborat un program de lucru pentru anul curent, a definit o metodă de legătură a Oficiului internațional cu Oficiile naționale, a stabilit planul unui *Buletin* trimestrial de informații universitare («Bulletin de l'office international de renseignements universitaires»). Misiunea esențială a Oficiului internațional este de a se folosi pe măsura mijloacelor sale de informații de tot felul asupra formelor internaționale ale vieții universitare și, în al doilea rând, asupra organizației și activității învățământului superior în diferitele țări.

Pentru toate chestiunile care interesează particular fiecare națiune, Oficiul internațional va lucra prin mijlocirea oficiilor universitare naționale sau, în lipsa lor, fie prin comisiunile naționale de cooperare intelectuală, fie prin alte instituții sau personalități calificate. De altă parte va întreține un contact permanent cu Asociațiunile internaționale studențești, mai cu seamă cu Oficiul central al confederației internaționale a studenților. — «Buletinul» trimestrial va da toate informațiile câștigate asupra chestiunilor universitare, aduse spre studiere de comisia de cooperare intelectuală, în special asupra schimbului de profesori, a schimbului de studenți, a echivalentelor de studii și de diplome, a cursurilor de vacanță, a bursei internaționale, a ajutorării studenților din țări cu schimbul depreciat, etc.

Ancheta asupra stării actuale a vieții intelectuale. Experții au examinat rezultatele obținute de această anchetă până acum și s'au oprit la planul de lucru pe anul 1924.

«Ancheta purtată cu ajutorul chestionarelor adresate guvernelor, universităților, academiei, federațiilor de lucrători intelectuali, etc., a permis să se adune un număr considerabil de informații asupra rețelilor de care s'afară în ziua de astăzi viața intelectuală și sugestii interesante asupra remediilor de adus în privința aceasta... De pe acum se poate vedea că ancheta va avea ca primul rezultat practic formarea, în Europa Centrală, de comisiuni naționale de cooperare intelectuală. De fapt, în urma transmiterii chestionarelor relative la anchetă s'au format comisiunile acestea». Un membru a fost încredințat să pregătească un raport general asupra metodelor și a primelor rezultate ale anchetei.

Notăm aici că și «Asociațiunea noastră» a primit un răspuns în franțuzește la ancheta aceasta.

Dr. Bergson a adresat «tuturore care se interesează de *criza atât de gravă care străbate viața intelectuală a întregii lumi*» un apel în favoarea comisiunilor naționale ale cooperării intelectuale.

Planul de activitate sistematică, preluat de comisia internațională în vederea organizației *ajutorului reciproc intelectual* și a schimburilor, are ca bază în diferitele țări, comisiile naționale, care îndeplinesc, față de comisia internațională, rolul de informatoare și de coordonare. Comisiile naționale transmit secretariatului comiteei internaționale sau direct celorlalte comitete naționale interesate cererile cele mai urgente ale instituțiilor și a lucrătorilor intelectuali a țărilor lor respective, mai cu seamă în escase privințe cărțile și instrumentele de lucru, asigurările de călătorie și schimbările interuniversitare, etc... Există în timpul de față 17 comitete naționale (în Austria, Belgia, Brazilia, Bulgaria, Estonia,

Finlanda, Franța, Grecia, Ungaria, Letonia, Lituania, Olanda, Polonia, România, Iugoslavia, Elveția și Cehoslovacia), altele sunt pe cale de a se înființa.

Mijloacele disponibile sunt modeste — de aceea comisia apelează la public să o sprijinească. Donatorii pot să-și exprime dorințele speciale.

S'a mai publicat și un apel pentru reconstruirea bibliotecii universității din Tokio.

Informațiile de mai sus pot interesa pe orice intelectual care dorește reconstruirea Europei culturale.

Solidarismul politic, conf. dlui *Dr. Mihai Popovici* la «Institutul social român» (extras din vol. «Doctrinile partidelor politice» — editura «Cultura Națională» 5 lei). O frumoasă pledoarie pentru solidaritate, o accentuare logică a interdependenței claselor sociale în stat. Citate alese din Leon Bourgeois, Masaryk, Kant. «Statul democratic are menirea de a le apropia (conflictele permanente), de a le armoniza, de a elimina conflictele». «O îndrumare diversă pentru fiecare din aceste elemente (constitutive de stat), o războire permanentă între ele, duc cu siguranță la desagregare și la ruină — ruină completă, pentru că nici unul nu poate trăi singur, oricât de puternic ar fi el. Evident că se impune o colaborare și fixarea condițiilor de colaborare. Evident că se impune o solidaritate și evident că cu cât solidaritatea va fi mai mare, cu atât organizația politică a acestei colectivități — Statul — va fi mai puternică și mai rezistent».

«Astăzi vedem stăpânind peste tot disharmoniile sociale. Exploatatori și exploatați, bogați, lux, desfrâu, — sărăcie, mizerie, disperare. Posibilități ilimitate pentru a satisface orice poartă — flămânzi, analfabeți, roși de toate

morburi. Ori fără îndoială, că într'un amestec atât de desordonat de valori și minus — valori, solidaritatea este o iluzie».

«Armele cu care se poate lupta împotriva acestei desagregări sunt: răspândirea credinței naționale solidariste și o *acțiune puternică împotriva disharmoniilor*».

Dl M. Popovici subscrie «imperativul categoric» al lui Kant: «Lucreează așa ca maximul voinții tale să poată servi ori când ca principiu pentru o legislație universală. Lucreează ca tu să întrebuițezi umanitatea atât în persoana ta, cât și în persoana oricui, totdeauna ca scop și nici odată ca mijloc».

Constată: «Vedem cum partidele naționale încearcă o reconciliere a individualismului cu colectivismul pe baza principiului solidarității naționale, atât în teorie cât și în practică».

Concluzia elocventă: «...fruda reciprocă a celorce duc lupta și nu voiesc să fie măturați de evenimente este ca în cadrele principiilor lor, să nu desconsidere pe adversar. Măsura adevărului real pe care îl reprezintă o găsești studiind bine și fără părtinire și pe adversarul tău... se restabilește cu toată violența luptelor și cu toată vătămășia ciocnirilor o solidaritate politică superioară». Ultimul acord: «Națiunea organizată, întărită și îndrumată pe calea unei vieți superioare... duc cu siguranță mai departe la clădirea grandioasă a solidarismului umanității».

O minunată conferință a ținut dl prof. *Nic. Iorga* în cercul literar «Poesia» din București, despre *Carlyle*. Conferința s'a publicat în înflegime în revista «Cugetul Românesc» (Nr. 6—7, 8—9, 1923). Într-o formă ușoară, de «causerie», plin de finețe și spirit,

mărturisește dl Iorga influința care a exercitat-o Carlyle asupra sa. «În orice caz, eu, în smerenia mea, am legături sufletești, așa zice: filiale cu C., în sensul că sufletul meu a primit mult bine dela dânsul, că el a contribuit foarte mult la îmbunătățirea — Intrucât ar vrea cineva s'o accepte — a sufletului meu propriu». După ce descrie evoluția spiritului duminisale, dela epoca când eră plin de Karl Marx și de ideile avansate socialiste (la vârsta de 21 de ani!), până ce a ajuns, prin Carlyle, ca «materialismul grosolan» care îl stăpânește «să dispară», declară «m'am simțit prins într-o atmosferă de umanitate așa de largă, așa de caldă, care vibră la fiecare element din cugetarea și simțirea mea, după câteva pagini, din C., încât acestei influențe mai ales îi dătoresc că mi-am schimbat întreg felul de a gândi, de a simți și de a scrie».

Amintim că unele din operele lui C. sunt frumos traduse în românește din partea dlui Antoniadă și că vor putea fi folosite și din partea tinerilor de astăzi.

Un amănunt prețios din conferența dlui Iorga: M. S. Regina Maria trimitea la Iași, în timpurile grele, citate din Biblie, pentru «Neamul Românesc». «Toată dezvoltarea sufletului Ei, toate aspirațiunile Ei către respingerea înjosirilor ce plouau asupra noastră, toată indignarea împotriva unei grosolane și sfidătoare apăsări, toate acestea se exprimau natural pentru Dânsa în cuvintele Bibliei».

Tot acolo laude foarte meritate pentru scriitorul olandez Decker (Multatulii cu pseudonimul său literar), un scriitor aproape necunoscut la noi. Ei da! Multatulii n'are ghidiliciul cutărui autor pornograf — de aceea nu e așa de căutat!

Un frumos album de „Izvoade de cusături românești“ a editat librăria «Ostașul Român» din Cernăuți, condusă de dl Anton Roșca. Izvoadele au fost alese și publicate de bucovineana, dna Eugenia Ioneț din Dorna Căndrenilor Bucovineni. La Expoziția-târg din București 1921 a câștigat dna Ioneț diploma de onoare cu medalia de aur și premiul în bani pe urma lucrărilor de mână adunate de pe la țărăncile române. Acum ne arată, într'o reproducere ireproșabilă, la «Cultura Națională» din București, unele din mostrele expuse.

Dl inspector general al muzeelor Al. Tzigara-Samurcaș scrie prefața albumului și aduce laude meritate harnicei colectante. Între altele constată dl A. Tz.-S. că «simfemântul estetic al țărânului este (acuma) atât de pervertit, încât el nu mai este capabil să facă deosebirea între nobilele sale izvoade și corciturile dela târguri. Industria casnică e sugrumată de concurența fabricilor, cari omoară arta populară». Colecția de față e chemată să contribuie ca modelele frumoase, vechi, să nu dispară. Albumul e recomandat și de Minister. Coperta e de regretatul pictor-sculptor bucovinean Arhip Roșca. — Albumul merită să se răspândească și pe la noi.

Dl prof. univ. I. Simianescu are un judicios articol despre «Alcoolism» în «Viitorul» (3 Martie a. c.). Dă mai departe țipete de alarmă din Munții Apuseni, se gândește la Maramureș, la Bănat și constată: «Numărul crâmelor a crescut uimitor. Acum vre-o jumătate de an, de când, e dreptul, nu se mai dă nici o autorizație nouă, erau 53,500 în România toată, adică mai bine de 3 crâme la mia de locuitori. Statul încasează anual, de pe spiritul fabricat, ca și de pe țuică și cele-

late beuturi alcoolice aproape un miliard cinci sute de milioane. În 1922—1923 s'a dat în consumație 26,500 vagoane de spirit curat, pe lângă milioanele de litri de țuică până la 30 grade și alte vre-o 3 milioane peste 30 grade. Socotind prețul fiecăruia și cantitatea clandestin fabricată, nedeciarată, se vede că miliarde de lei au fost îrosite din averea națională, pe lângă forța omenească distrusă.

Despre scumpetea de azi și despre lux. Adevăratele acestea sunt scrie de sociologul vestit *Ostave Le Bon* în rev. franceză: «*Les Annales*» (6 Ian. 1934): «Problema scumpetii care va duce Anglia la experiențe atât de dezastruoase (ca *travaillistii*) și care amenință Franța cu o revoltă a funcționarilor săi, n'a fost examinată până acum decât numai din părțile ei iluzorii.

«Toate soluțiile propuse se reduc, de fapt, întotdeauna la acea eroare de bun-simț care te face să-ți pierzi cumpătul: că cu o hârtie având curs forțat, fabricată după plac, se pot remedia dificultățile unei situații financiare. Funcționarii, cerând o sporire care ar avea drept urmare o povară de 1200 milioane (pentru stat), nu-și dau seama că de a doua zi de când ar obține acest spor se va scumpi automat prețul, în urma singurului fapt al inflației fiduciare trebuincioase pentru ca să se găsească cele 1200 milioane reclamate.

«Urtașă creștere, în toate țările, a numărului funcționarilor, pe lângă toate reducerile încercate, este de sigur una din pricinile scumpetii, fiindcă această sporire aduce cu sine o risipă desfrântă a averii publice.

«Ca să arăți milioanele de a face economii este lucru ușor. Di. Marin propune economii de 630 mil., dar

poate fi sigur că se va levi de o opoziție ireductibilă. A trebuit în Spania și în Italia să ajungă la cârmă dictatori pentru ca să realizeze câteva economii. S'a făcut mai cu seamă pe contul mulțimii imense a funcționarilor pretențioși și nedisciplinați.

«În Italia a suprimat di Mussolini o sută de mii. Chiar regele în persoană n'ar fi putut vre-o dată să obțină o astfel de hecatombă.

«În Austria cea mai mare parte a sumelor pe cari am avut naivitatea să le împrumutăm e absorbită de o legiune de funcționari cu desăvârșire ne folositori.

«În teorie ar fi problema funcționarilor foarte simplă. Ar fi de ajuns să suprimi două treimi din ei și să dublezi leata celor mai capabili. E inutil, de altminterlea, de a adăoga că această reformă n'are nici o șansă de a fi acceptată.

«Să ne oprim puțin și să ne cugerăm. Numai în Franța, Italia și Austria suferă Europa de funcționari leneși?

«Cursa turbată (frenetică) după lux ajunge universală... Această trebuință după lux conduce la căutarea mijloacelor de a face avere cât mai repede. Cel mai modest comerciant vrea să se îmbogățească în trei sau patru ani, câtă vreme înaintașii săi nu se gândeau să se retragă din afaceri decât după 20 de ani de muncă. Rezultă din faptul acesta neluat în seamă, dar ale cărui consecințe contribuie să sporească mult scumpetea, că ajungem la înțierea circulației fondurilor comerciale. În satele pe cari le cuceresc căpităsurile mici de băcani și de prăvălii cu beutură își schimbă proprietarii tot la trei sau patru ani. Și prețul este aproape dublat la fiecare vânzare. Mi s'a citat un capital comercial al unui orașel mic de tot, dela periferie,

care — luat acum cinci ani cu 20,000 fr., — a ajuns, după trei vânzări succesive, să fie revândut cu 300,000 fr. — Agenții comerciali cari servesc drept mijlocitori (intermedii) la aceste operații câștigă 10% a prețului vânzării și ajung repede milionari. Nu e același lucru cu cumpărătorii, fiindcă, concurența fiind să-și majoreze prea mult prețurile, singura ei resursă este de a-și căuta un nou cumpărător. Și-l și găsește câteodată, dar succesiunile de operațiuni au ca termin inevitabil, de cele mai multe ori, ruina».

Doi francezi. Ce scrie primarul din Lyon, șeful unuia din partidele cele mai numeroase din Franța, deputatul *Edouard Herriot*, în volumul al 2-lea al lucrării sale *«Créer»*, apărută după războiu — despre poporul românesc?

«În urma sporirii natalității sale, în urma activității industriale și agricole, în urma inteligenței poporului, în urma liberalismului ei, în urma aplecării spre progresul social, națiunea aceasta merită simpatia țării noastre. *România este una din marile victime ale războiului*; trebuie să rămână de aici înainte pentru Franța o soră de predilecție». (Vol. II. pg. 313.)

Dr. Marcel Gillard, agregat la universitatea din Paris, a tipărit în 1922 (la Alcan, Paris) un volum, intitulat «*România nouă*» («*La Roumanie nouvelle*»). După ce remarcă, cu mult bun simț și spirit de discernere, lumina și penumbra dela noi — pledând pentru o apropiere de țara noastră, *Dr. Gillard* scrie:

«Dela războiu încoace *febra* (frigurile) *speculației* care s'a înstăpănit în România, ca în toate celelalte țări, a încercit numărul oamenilor de afaceri și a înzecit profiturile lor; a sporit într'acelaș timp la agenții statului do-

rința de a beneficia în felul lor de mișcare accelerată a bogățiilor. A cuprins un fel de amețală (vertige) de a câștiga cu orice preț chiar și pe aceia cari aveau însărcinarea de a aplica legea și de a supraveghea ritmul normal al vieții economice». (Loc cit. p. 63-4).

Comitetul Soc. Scriitorilor Români a numit o comisie de 4 care a decernat *marile premii literare ale Soc.* din anul acesta. Iată rezultatul: premiul *C. A. Rosetti* (20,000 Lei) pentru romanul «*Pădurea Spânzuraților*», de *Dr. Liviu Rebreanu*; premiul Ministerului Artelor (20,000 Lei) pentru volumul «*Prințesa Bibița*», de *Dr. Jean Bart* (Botez); premiul *Radu Voinea* (10,000 Lei) pentru romanul «*Purgatoriul*», de *Dr. Corneliu Moldovanu*. Premiul *Sfetea* (20,000 Lei) s'a amânat. Alte premii: Premiul de poezie (6000 Lei) vol. «*Inscripții*», de *Dr. N. Davidescu*; premiul de proză (4000 Lei) vol. «*Miniaturi*», de *dna Lucia Mantu*; premiul *Beuvenisti* (2000 Lei) vol. «*Impresii de războiu*», de *preot. N. Hodoroabă* și premiul *Radu D. Rosetti* (2000 Lei) pentru poezia «*Soarta*», de *Dr. Perpessicius*. Hotărârea comitetului s'a luat în unanimitate.

O broșură elegantă cu biografia și aprecierea poetului maghiar „*Petőfi*” a editat Ministerul românesc al cultelor și artelor. Broșura e scrisă de profesorul universitar din Cluj *Dr. Iosif Popovici*, și e întovărășită de o reușită fotografie a bardului maghiar. Aprecierea poetului e sumară — cum nici nu se putea altfel pe 27 de pagini. Face cinste atât Ministerului care editează, cât și *Dr. prof. Popovici* pasul acesta spre o recunoaștere sinceră a calităților unui mare scriitor. *Dr. Popovici* scrie: «și noi apreciem acest geniu neîntrecut al poeziei, care

a intrat în literatura mondială încă în viață... Poporul maghiar poate fi mândru că i-a hărăzit soarta un poet de valoarea lui Petöfi, iar literatura maghiară a câștigat prin el un geniu nepieritor».

Pe cărarea aceasta ajung popoarele la o stimă reciprocă...

Broșura e frumos tipărită la «Cultura Națională» în București.

Cum laudă o revistă germană o publicație a universității românești din Cluj. «Deutsche Politische Hefte aus Gross-Rumänien» (Caietele politice germane din România Mare), cari apar în Sibiu, conduse de dl dep. Dr. R. Brandsch, publică următoarea recenzie (1923, a. III, Nr. 7—8): «Avem înaintea noastră «Anuarul institutului de istorie națională», care lucrează acum la universitatea din Cluj. Volumul respectabil (octav mare de 434 pag.) e tipărit de profesorii I. Lupaș, unul din cei mai remarcabili și mai simpatici conducători ai românismului ardelenesc, și Alex. Lăpedatu. Este o lucrare științifică excepțional (ausserordentlich respektable) de respectabilă, ce ni se arată aici. Nu e locul aici și nu ne simțim chemați să judecăm valoarea științifică a lucrării acesteia. Ceeace ne interesează aici cu deosebire și ceeace ne-a îndemnat să amintim publicația aceasta este faptul că a fost cu puțință într-o vreme atât de scurtă după organizarea universității românești din Cluj să se presteze deja o astfel de lucrare. Este un atestat care servește spre mare onoare tuturor cari au săvârșit o astfel de faptă. Pentru noi este faptul acesta un advertisement în două direcții: mai întâi de toate să nu slăbim cu foarte limitatele noastre mijloace în emulația nobilă a năzuințelor științifice și pe de altă parte să urmărim cu atențiune prestațiunile ace-

stea îmbucurătoare ale unei științe ce tinde cu putere înainte, ale unei științe care — despovărată de toate cătușele nesaturale — se va desvolta puternic, cu toată siguranța».

Voi, cei cu peri pe limbă, voi, cei ce bărfiți *orice* s'ar clădi în România întregită, voi, răspânditori de descu-rajare — cettiți și cântăriți și aceste opinii nepreocupate...

Ce spune un fost general austriac de soldatul român. În aceeași revistă germană din Sibiu (Nr. 3, pg. 4) scrie fostul ministru de războiu în Austro-Ungaria, Auffenberg, următoarele rânduri: «Soldatul român s'a adevărit întotdeauna și pretutindeni drept un luptător escelent și vânos, dar mentalitatea (pornirea) pacinică a unei populații care se ocupă mai ales cu agricultura/ mai curând paralizează tendința (cererea) după luptă și simțul combativ al singuraticului».

Va-să-zică: soldatul român a fost material escelent, vânos, «Kanonenfutter» minunat — după părerea fostului ministru de războiu, care a lăsat pe soldatul român să sângere pe atâtea fronturi! Că e blajin, că e pacinic dela fire românul — e un cusur. Arătați propoziția aceasta celor ce ne bărfesc!

„Buletinul Muncii“, organul «Ministerului Muncii, Cooperației și Asigurărilor sociale» (Ian. 1924) laudă broșura desp. Sibiu: «Dacă dai de-un om de-al tău» și completează lista societăților de meseriași români de acolo cu aceea din vechiul regat.

În „cronica numismatică și arheologică“, foaie de informațiuni a Soc. numismatice române (a. IV, Nr. 7—8, Noemvrie—Decemvrie 1923) se scrie cu elogii despre «Asociațiune».

«Se cuvine laudă», scrie dl C. M. (directorul Soc. Const. Moisi) «și dlui (L.) Băcilă și Asociației pentru aceste contribuții interesante la cunoașterea

trecutului nostru» (studiile dlui I. Băcilă publicate în «Transilvania» și Bibl. «Astra»).

Dela „Asociațiune“.

Revista „Transilvania” apare cu o oareșcare întârziere. Din cauza greutăților ce le întâmpinăm în privința pecuniară ne vom limita paginile la strictul necesar, cu toate că — dacă ar fi după dorința noastră — am aduce dublul și triplul paginilor la fiecare număr. Atârnă dela propaganda care o vor întreprinde despărțămintele și particularii ca acest organ de publicitate ce intră într'al 55-lea an de existență să ajungă publicația dorită de toți cei buni ai noștri — grănarul în care se adună îndemnurile spre o viață culturală, economică mai sănătoasă, mai trainică. Sprijinind «Transilvania» și «Bibliot. poporală», cumpărând lozuri dela loteria «Asociațiunei», contribuie fiecare ca propaganda noastră culturală să sporească și să ajungem, cu toții, vremuri mai bune! La lucru deci, cu puteri unite! Abonamentul de aici înainte va fi: pentru autorități și nemembri 200 lei; pentru membri 100 Lei pe an.

Biblioteca poporală a „Asociațiunii”: Au apărut în timpul din urmă: Nr. 111. *David Urs de Mărgineni*, biografie, de Victor Lazăr (5 Lei); Nr. 112. *Gânduri de dat mai departe de Horia Petra-Petrescu* (3 Lei). — Vor apărea în timpul apropiat: un volumaș de versuri de regretatul *Ion Borcea*, altul, de proză pentru popor, scris de fostul președinte *Andrei Bărsanu*, ș. a. Despărțămintele sunt rugate să răspândească broșurile în

cercuri cât mai largi. În ședința din 3 Ianuarie a. c. s'a hotărât ca «Biblioteca poporală» să apară și de aici înainte odată pe lună, în extensiune de cel mult 4 coale. Se va da cu 25 Lei în abonament, pentru membri, pentru nemembri cu 35 Lei pe an. (10 broșuri și un calendar.)

O frumoasă activitate a studenților în medicină din Cluj. Societatea studenților în medicină din Cluj a înțeles chemarea vremii și a pornit plină de entuziasm lupta împotriva plăgilor sociale. În timpul din urmă aleargă membrii ei în fiecare Duminecă și sărbători la sate, ținând conferențe, arătând planșe, mulage și filme cinematografice educative și medicale pentru ca să lărgască cercul de cunoștințe al țăranilor români. Așa d. e. a fost Societatea studenților în medicină, Duminecă, în 20 Ianuarie în comuna Feneșul-săseș (jud. Cojocna), când a vorbit despre alcoolism și sifilis, arătând totodată filme cinematografice. — În propaganda aceasta laudabilă sunt sprijiniți de dl prez. Mușan, prof. Dr. Moldovan, Dr. Bășota, medicul jud., Dr. Stanca, etc.

Intrebări, la cari suntem mulțumitori dacă primim răspunsuri conștiențioase dela preoții, învățătorii și toți binevoitorii satelor noastre:

Ce cărți plac poporului și pentru ce? (Cu motivări.)

Cum a convins cineva pe un anal-fabet îndrăgălnic că e bine să învețe carte? (Cazuri concrete mai remarcabile, descrise plastic.)

Concurs. Despărțământul Sibiiu al «Asociațiunii» publică concurs pentru o lucrare inedită, trimisă în manuscris — de cel mult 100 de pagini, format normal sau broșură tipărită — având ca temă: «*Apropierea sufletească între Românii din țara întregită*». Premiul va fi de 10,000 de Lei, cu perspectiva de a se majora. Lucrările, scrise citeț, pe câte o pagină, ca să poată fi date la tipar, sau tipărite, au să fie înaintate despărțământului Sibiiu al «Asociațiunii» (Strada Șaguna 6) — până la sfârșitul lunii Iulie a. c. E de dorit alegerea unui motto. *Desp. Sibiiu al «Asociațiunii».*

Buletinele editate de despărțământul Sibiiu al «Asociațiunii» până acuma: Nr. 1. Pentru lumină și dreptate! (epuizat) (foaie volantă). Nr. 2. Ce suflu să aibă țeazătorile și convenirile noastre? (f. v.). Nr. 3. În «casa culturală» (f. v.). Nr. 4. «Dacă dai de-un om de-al tău...» (broș.). Nr. 5. Pentru o geografie medicală a Ardealului (broș.). Nr. 6. Răspânditorii de lumină, Un început bun (f. v.). Nr. 7. Câștiguri monstruoase (f. v.). Nr. 8. Unui artist-desenator (f. v.). Nr. 9. «Marele Galeotto» (broș.). Nr. 10. «Liga Bunătății» (broș.). Nr. 11. Împotriva boalelor sexuale (broș.). Buletinele se răspândesc *gratuit*, tipărite fiind pe spesele câtorva oameni de inimă și din câștigurile avute cu conferințele din Sibiiu. Dacă nu se răspunde la cerere e dovadă că foile volante sau broșurile s'au epuizat. *Desp. Sibiiu al «Asociațiunii» Str. Șaguna 6, Sibiiu.*

Despre conferențele ținute de desp. Cluj (1923) scrie ziarul «*Patria*» în numărul său din 1 Ianuarie 1924 (art. de fond): «Asociațiunea» a aranjat ca și anul trecut o serie de conferențe variate și instructive cari sunt ascultate peste așteptări. Nu numai studențimea năvălește în fiecare Vineri seara în sala a IV-a a Universității, ci și intelectuali, fără deosebire».

Din despărțăminte.

Bala-mare. Desp. Baia-mare a înființat în vara anului 1923: 6 agenturi nouă, 6 biblioteci populare, a ținut 6 conferențe populare, înscriindu-se 126 membri de diferite categorii. 6 ședințe a comitetului desp. Baia-mare s'a ținut în 11 Noemvrie 1923. Bibliotecile populare au fost împărțite în următoarele comune: Blidar, Firiza de sus, Șișești, Șurdești, Dumbrăvița și Rus. Conferențe și indemnuri au dat dnii Dr. Camil Pop, vice-preș., Alexandru Breban, directorul desp., Gheorghe Medan, secretar. În ziua de 1 Decemvrie au vorbit dnii prof. I. Bozga și A. Breban, apoi s'au produs: corul școlii primare Nr. 3, elevele dela școala medie de fete, orchestra elevilor dela liceul G. Șincai, corul elevilor din internat, corul elevilor liceului Gheorghe Șincai.

Un nou despărțământ al «Asociațiunii», Moldova-nouă, s'a înființat în 2 Decemvrie 1923 în plasa Moldova-nouă, dela graniță, dinspre Iugoslavia. Ca delegat al «Asociațiunii» a fost trimis dl preot Coriolan I. Buracu în Moldova-nouă, unde i-a și reușit să strângă rândurile și să înjghebeze comitetul despărțământului. La constituire a luat parte dl președinte al «Asociațiunii» Vasilie Goldiș, fruntași din Orșova, autoritățile locale, preoții, în-

vățătorii, reprezentanții armatei și țărani mulți. După serviciul bisericesc s'a ținut ședința de constituire, când au vorbit d-nii: Goldiș, Cor. I. Buracu, pr. Valerian Dabiciu — ales președinte al despărțământului, — Rom. Ancușa, Gligorie Ioan și Ștef. Pascu. S'au făcut: 9 membri fondatori, 8 membri pe viață și 39 membri activi. Comitetul se compune din preș. pr. din Moldova-nouă Valerian Dabiciu, vice-preș. pr. Arsenie Golumba (Berean), secr. Alex. Vlădulescu, inv. (Moldova-nouă), casier Traian Balesa, medic veterinar (Moldova-nouă), alți 4 membri în comitet. După constituire și adunarea solemnă a urmat un concert reușit.

Primăria orașului Turda a luat hotărârea să dea în administrarea «Asociațiunii» noastre (desp. Turda) «Conacul Princiar» cu toate aranjamentele, instalațiile și colecțiile sale. «Asociațiunea» a primit cu deosebită plăcere această propunere și a aprobat contractul. — S'a hotărât începerea și accelerarea lucrărilor în vederea instituirii Muzeului Avram Iancu la Vidra de sus. Dl. Ministru al Cultelor și Artelor, Al. Lăpedatu, a promis sprijinul guvernului. Înăptuirea este o «cheștiune de onoare» pentru instituțiunea «Asociațiunii». — Membrii comitetului didactic dela școala primară de stat din Murdăș-Ulăara au început cursuri pentru analfabeți, 45 de analfabeți cercetează regulat cursurile. 50 de «Abecedare pentru analfabeți» de Ion Bôta — li s'a trimis din partea «Asociațiunii». Sporească numărul celor ce vreau să răspândească lumina între analfabeți! — «Cercul cultural muncitoresc» al Săli- nelor, din desp. Murdăș-Ulăara, ne

roagă pentru schiopticon și conferențiar. Din multe părți primim astfel de invitații, și dacă nu le putem răspunde cu conferențieri, după cum am vrea — e din lipsă de fonduri, deocamdată. Încet pe încetul vom sălăface pe toți. — Pregătim câteva conferențe tip pentru seriile de diapozitive dela «Asociațiune». Așa s'a angajat dl. medic Dr. Ionașiu (Sibiu) să scrie o conferință despre «Primul ajutor în caz de accidente». Dl. medic Dr. Flaviu Vill pregătește o conferință despre «boalele lumești», în colaborare cu dl. Dr. E. Nicoură, dir. desp. Reghin. Dl. Dr. H. P. Petrescu pregătește alte două conferențe pentru seriile de diapozitive potrivite de a fi arătate publicului dela sate. —

Cătră domnii directori ai despărțământelor. În zilele de 31 Maiu, 1, 2 și 3 Iunie n. a. c. va vizita «Asociațiunea» noastră Bucureștii, răspunzând vizitelor societăților culturale surori. Va fi o manifestație măreață de înfrățire culturală, chemată să ne apropie sufletele.

Anul trecut vă anunțaserăm (cu Nr. 1538) despre aceste festivaluri plătute — vă comunicăm de astădată data fixată în timpul din urmă, rugându-Vă să ne comunicați până cel mult în 30 Aprilie n. a. c. cine participă ca reprezentant al despărțământului dv. Ar fi de dorit să fie 2 persoane (țărani sau intelectuali îmbrăcați țărănește, cu costume din regiunea respectivă, eventual bărbat și nevestă, în costume naționale). Răspunsul îl așteptăm și dela aceia cari ne-au comunicat câteva nume la apelul nostru dintâi.

Alte lămuriri vor urma.

„Asociațiunea“ și directorii despărțămintelor ei.

1. *Despărțământul Abrud-Câmpeni* (județul Alba-Inferioară), director Dr. Căndin David, adv., Abrud. 2. *Agnita* (jud. Târnava-mare), dir. protopresb. Ioachim Muntean, Agnita. 3. *Aiud* (jud. Alba-Inferioară), direct. Dr. Emil Pop, adv., Aiud. 4. *Alba-Iulia* (jud. Alba-inf.), dir. Dr. Zaharie Muntean, adv., Alba-Iulia. 5. *Almaș* (jud. Cojocna), dir. Nicolae Borbely, prim-pretor, Hida. 6. *Baia de Criș* (jud. Hunedoara), dir. Dr. Nerva Oncu, adv., Baia de Criș. 7. *Baia-Mare* (jud. Sătmar), dir. Alex. Breban, protop., Baia-Mare. 8. *Băsești* (jud. Selagiun), dir. Vas. Gavriș, preot, Odești, p. u. Băsești. 9. *Bandul de Câmpie* (jud. Mureș-Turda), dir. Alex. Târnoveanu, protopop, Pogăceaua, p. u. Râciul de Câmpie. 10. *Beclean* (jud. Solnoc-Dobâca), dir. Dr. Ioan Moldovan, jud. de ocol, Beclean. 11. *Beiuș* (jud. Bihor), dir. Camil Sălăgian, prof., Beiuș. 12. *Bellu* (jud. Bihor), dir. Fildan, prim-pretor, Bellu. 13. *Bistrița* (jud. Bistrița-Năsăud), dir. Gh. Certeanu, dir. de bancă, Bistrița. 14. *Blaj* (jud. Alba-Inf.), direct. Aurel C. Domșa, protopop, Blaj. 15. *Bocșa* (jud. Caraș-Severin), dir. Mihail Găspăr, protopresb., Bocșa-Montană. 16. *Boroș-Ineu* (jud. Arad), dir. Ioan Georgea, protop., Ienăpolean. 17. *Boroș-Sebiș* (jud. Arad), dir. prov. Iuliu Bodea, paroh-protop., Buteni. 18. *Bozovici* (jud. Caraș-Severin) dir. Romulus Novacovici, dir. de liceu, Bozovici. 19. *Brad* (jud. Hunedoara), dir. Dr. Pavel Opriga, prof., Brad. 20. *Bran* (jud. Făgăraș), dir. Victor Pușcarin, preot, Sohodol, p. u. Bran. 21. *Brașov* (jud. Brașov), dir. Dr. Iosif Blaga, protopresb., inspector, Brașov. 22. *Bucium* (jud. Selagiun), dir. Vasile Pop, protopresb., Sângeorgiul de Meșes, p. u. Bucium. 23. *Buziaș* (jud. Timiș), dir. Ioan Gețea, protop., Buziaș. 24. *Caransebeș* (jud. Caransebeș), dir. Andreiu Oșlădu, protopresb., Caransebeș. 25. *Cărei-Mari* (jud. Sătmar), direct. Gh. Mureșan, preot-canonice, Moftinu-mic. 26. *Ceica* (jud. Bihor), dir. Victor Pop, protop., Holod. 27. *Chioar* (jud. Sătmar), dir. Dr. I. Gherman, prim-pretor, Șomcuta-Mare. 28. *Clachi-Gârbău* (jud. Solnoc-Dobâca), dir. Virgil Barbulovici, șef-jude, Clachi-Gârbău. 29. *Ciacova* (jud. Timiș-Torontal), dir. Dr. Iuliu Coste, pret., (Timișoara). 30. *Cincul-mare* (jud. Târnava-mare), dir. Gh. Conta, preot, Cincul-mare. 31. *Cluj* (jud. Cluj), dir. Marin Ștefănescu, prof. univ., Cluj, str. Minervei. 1. 32. *Cohalm* (jud. Târnava-mare), direct. Emilian Stoica, protopresb., Cohalm. 33. *Copalnic-Mănăstur* (jud. Solnoc-Dobâca), dir. Nicolau Avram, protopresb., Copalnic-Mănăstur. 34. *Crasna* (jud. Selagiun), dir. Grățian Flonta, par., Cățălul-român, p. u. Crasna. 35. *Dej* (jud. Solnoc-Dobâca), dir. Victor Motogna, dir. de liceu, Dej. 36. *Deva* (jud. Hunedoara), dir. Dr. Simion Câmpăan, adv., Deva. 37. *Dicioșân-mărtin* (jud. Târnava-mică), dir. Simion Moldovan, protopop, Dicioșân-mărtin. 38. *Dobra* (jud. Hunedoara), dir. Iosif Morariu, protop., Dobra. 39. *Făgăraș* (jud. Făgăraș), dir. Valeriu Literat, prof., Făgăraș. 40. *Geoagiul de jos* (jud. Hunedoara), director Dr. I. Marghița, avocat, Geoagiul de jos, (Hunedoara). 41. *Gherla* (județul Solnoc-Dobâca), director Grigorie Pop, canonic, Gherla. 42. *Giurgeu* (jud. Cinc), director Aurel I. Niculescu, comerciant, Tulgheș. 43. *Gurghiu* (județul Mureș-Turda), dir. Simion Zehan, preot, Cașva p. u. Gurghiu. 44. *Hălmagiu* (jud. Arad), dir. Cornel Lazăr, protopresb., Hălmagiu. 45. *Hațeg* (jud. Hunedoara), dir. Dr. Cornel Popescu, protopresb., Hațeg. 46. *Huedin* (jud. Cojocna), dir. Aurel Muntean, protopresb., Huedin. 47. *Hunedoara* (jud. Hunedoara), dir. Andreiu Ludu, protopresb., Hunedoara. 48. *Iara de jos* (jud. Turda-Arieș), dir. Teodor Felea, preot, Muntele Băișoarei, p. u. Iara de jos. 49. *Ibașfalău* (jud. Târnava-mică), dir. Dr. Ilariu Holom, avocat, Ibașfalău. 50. *Ileanda-Mare* (jud. Solnoc-Dobâca) dir. Valer Cosma, preot, Ileanda-Mare. 51. *Ili-Murășana* (jud. Hunedoara) dir. Constantin Moldovan, protopresb., Ili-Murășana. 52. *Iza* (jud. Maramureș), director Emil Bran, protopresb., se-

nator, Dragomirești. 53. *Iibdu* (jud. Selagiu), dir. Laurențiu Bran, preot, Săplac, p. u. Odorheiu. 54. *Lăpușul-Unguresc* (jud. Sălnoc-Dobâca), dir. Zaharie Manu, protopresb., Lăpușul-ung. 55. *Lipova* (jud. Timiș), dir. Dr. Aurel Cioban, adv., Lipova. 56. *Ludoșul de Murăș* (jud. Turda-Arieș), dir. Enea Pop Bota, protop., Ludoșul de Murăș. 57. *Lugoj* (jud. Caraș-Severin), dir. Dr. G. Popovici, protopresbiter. 58. *Marghita* (jud. Bihor), dir. Vasile Bianu, primar, Marghita. 59. «*Matel Basarab*» Reg. 35 Inf. Cetatea albă *Basarabia*, dir. A. Cantunari locot.-colonel, Cetatea albă. 60. *Mediaș* (jud. Târnava-Mare), dir. Dr. Eugen Sâmpetean, consilier la curtea de apel, Mediaș. 61. *Mercurea* (jud. Sibiu), dir. Avram P. Păcurariu, protopresb., Mercurea. 62. *Mercurea-Ciuc* (jud. Ciuc), dir. Nic. Comaniciu, revizor școlar, Mercurea-Ciuc. 63. *Mociu* (jud. Cojocna), dir. Simeon Ciuca, preot, Mociu. 64. *Moldova-Nouă* (jud. Caraș-Severin), dir. Valeriu Dabiciu, preot, Moldova-Nouă. 65. *Murăș Uioara* (jud. Alba de Jos), dir. Ioan Modrigan preot-profesor, Oheja, p. u. Murăș-Ludoș. 66. *Năsăud* (jud. Bistrița-Năsăud), dir. Ioan Păcurariu, prof.-sehător, Năsăud. 67. *Nörrich* (jud. Sibiu), dir. Ioan Alexandru, preot, Ilimbav, p. u. Sibiu. 68. *Oradea-Mare* (jud. Bihor), dir. Dr. Aurel Lazar, adv., Oradea-Mare. 69. *Orăstie* (jud. Hunedoara), dir. Aurel Demian, dir. de liceu, Orăstie. 70. *Oravița* (jud. Caraș-Severin) dir. M. P. Drugariu, dir. de liceu, Oravița. 71. *Ormeniș* (jud. Cojocna), dir. Dr. Aurel Goșa, primpretor, Ormenișul de Câmpie. 72. *Jiu* (jud. Hunedoara), director Iosif Ianču, inspector gen. de mine, Petroșani. 73. *Râșnov* (jud. Brașov), director Ioan Nan, preot, Râșnov I. Brașov. 74. *Reghin* (jud. Turda), director Dr. Eugen Nicoră, medic, Reghinul-săsesc. 75. *Săcele* (jud. Brașov), dir. Zenovie Popovici, preot, Satulung I. Brașov. 76. *Sălcia* (jud. Turda-Arieș), dir. Vasile Gan, protopresb., Baia de Arieș. 77. *Săliște* (jud. Sibiu), dir. Dr. Dumitru Borgia, protopresb., Săliște. 78. *Salonta-mare* (jud. Bihor), dir. Dr. Moise Coșiu, adv., Salonta-mare. 79. *Sân-Miclăușul-mare* (jud. Torontal), dir. Dr. Ioan Demian, adv., Sân-Miclăușul-mare. 80. *Satu-mare* (jud. Sătmar), dir. Dr. Eugen Seleş, dir. de liceu Satu-mare. 81. *Sebeșul-săsesc* (jud. Sibiu), dir. Silviu Cărpănișanu, dir., Sebeșul-săsesc. 82. *Seini* (jud. Sătmar), dir. Gavril Szabo, paroh-protopop, Bicsad. 83. *Șercaia* (jud. Făgăraș), dir. Dr. Nic. Boeriu, adv., Șercaia. 84. *Șarmășul-mare* (jud. Cojocna), dir. Gavril Hintea, preot, Șarmășel. 85. *Sibiu* (jud. Sibiu), dir. Dr. G. Preda, dir. osp. de boli mentale, Sibiu. 86. *Sighet* (jud. Maramurășului), direct. Dr. Vasile Chindriș, avocat, Sighet. 87. *Sighișoara* (jud. Târnava-mare), dir. Dr. Toma Cornea, adv., Sighișoara. 88. *Șimleu* (jud. Selagiu), dir. Dr. Alex. Aciu, dir. instit. «Silvania», Șimleu. 89. *Treistaune* director Eugen Popescu, revizor școlar, Sf. Oheorghe. 90. *Tâșnad* (jud. Selagiu), † director Demetriu Coroian, protopop, Sântau. 91. *Teaca* (jud. Cojocna), dir. suplent, Onoriu Savu, preot, Teaca. 92. *Teiuș* (jud. Alba-Inferioară), dir. Petru Suciu, preot, Teiuș. 93. *Timișoara* (jud. Timiș), dir. I. Petroviciu, insp. invăț. sec., Timișoara. 94. *Tinca* (jud. Bihor), dir. Dr. Aurel Pinția, adv., Tinca. 95. *Târgul-Murăș* (jud. Murăș-Turda), secr. Dr. Ion Bosdog, prof. de lic., Târgul-Murăș. 96. *Turda* (jud. Turda-Arieș), dir. Petru Suciu, dir. de liceu, Turda. 97. *Vințul de jos* (jud. Alba-Inferioară), dir. Vasile Vasilca, prețor, Vințul de jos. 98. *Vințul de sus* (jud. Turda-Arieș), dir. Ioan Căpălnean, preot, Verșmort p. u. Vințul de sus. 99. *Vișeu de sus* (jud. Maramurăș), dir. Dr. Gavrilă Iuga, adv. Vișeu de sus. 100. *Viștea* (jud. Făgăraș), dir. Pavel Borza, paroh, Viștea de jos. 101. *Zalău* (jud. Selagiu), dir. Dr. Nicodim Cristea, primarul orașului, Zalău. 102. *Zărnești* (jud. Făgăraș), dir. Dr. Pompiliu Nistor, medic, Zărnești.

«Ce *blestem* merită, în toate țările, aceia cari — cu minciuna — așteaptă urile și întârzie acordurile pacificatoare!»

«Ce *binacuvântare* merită aceia cari, mărturisind adevărul, caută să imblânzească inimile, să domolească susceptibilitățile, să grăbească sosirea păcii, pe lângă toți răii sfătuitoari! De ar afla, în sfârșit, mâinile întinse în noaptea de neliniște sufletească, mâinile cari să le strângă».

În „Revue Mensuelle” din Geneva, Martie, 1924.

B. Doumergue.

Apel către toți Românii.

**Pentru un muzeu istoric al anilor 1848—1849 în casa lui
AVRAM IANCU din Vidra.**

În anul curent se împlinesc 100 de ani dela nașterea marelui erou național Avram Iancu, regele Munților Apuseni și conducătorul Românilor în anii vijelioși 1848—1849, prilej pentru noi de a ne cagă din bună vreme la o cât mai deamnă serbătoare.

«Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român» voiește să amănă, într-o altă, cu aceste prilejuri și un muzeu istoric al Munților Apuseni, mai ales cu privire la marea mișcare din anul 1848, în casa lui Avram Iancu din Vidra, casă ce e în proprietatea «Asociațiunii», întregită cu încăperi potrivite anume pentru muzeu.

Sunt atâtea lucruri de cules, cari astăzi se mai găsesc ascunse prin casele vrednicilor noștri Români de pretutindeni, mai ales prin ale bravilor noștri Moși, dar ca mâine cine știe dacă se vor mai păstra. De aceea credem că e o datorie națională primordială, ca toate amintirile istorice, cari le mai putem strânge încă, să le strângem cât mai repede în proiectatul muzeu.

Așa ar fi *tablourile, documentele, fotografiile, stampele, gravurile*, etc. cari reprezintă pe eroul nostru național de atunci: Avram Iancu (sunt cunoscute mai multe portrete ale lui, dar încă nu toate); Protopopul Simion Bolint, tribunii Andreica, Clemente Aindeanu, Bălanul, Dragoș, Corbeș, Vlăduț, Simionuș, Ecaterina Varga, Pelagia Roșu, preoții Axentie Severu, V. Moldovanu și alții, și alții.

Vedeti de ale comarilor și câmpurilor de luptă mai însemnate: Abrud, Mărgel, Pântâcele, Buceș, Aiud, Mihalț ș. a.

Arme din acel timp; puști, pistoale, lănci, tunuri de cireș, buciume (tulnice), goarne, trompete, dobe, ghioage, măciuci, furci de fer, coase, pumnale ș. a.

Costume (șăpci sau capele, pălării, sumane, cioareci, opinci de atunci, eventual uniforme diferite de legionari și gîtoși, inele, ș. a.).

Chipuri ce reprezintă grupuri de ostași, scene din viața de tabără, încăerări de luptă, ș. a. lucrate în miniatură din ghips, din lemn, ceară sau alte materii.

Apele, proclamațiuni, ziare, memorii, însemnări, notițe, scrisori, eventual chiar *corespondența* întreagă a diferitelor personaje istorice. *Cărți, studii, hărți* cu referință la trecutul istoric al Munților Apuseni, și mai ales la mișcarea din 1848—1849.

Trebue culese apoi, până când le mai știu contemporanii sau cei ce le-au auzit dela contemporani, feliuritele *tradiții, legende, povestiri, anecdote, snoave, amintiri, versiuni* despre oamenii mari de atunci, despre luptele din diferitele localități, *poezii populare*, ș. a.

Obiecte purtate ori folosite de personalitățile de seamă de atunci, arătându-se la fiecare *proveniența* lor (de unde și de cine sunt?) *data* (când s'au făcut, s'au întrebuințat, împrejurări) și alte amănunte de interes pentru cunoașterea oamenilor și timpurilor de atunci).

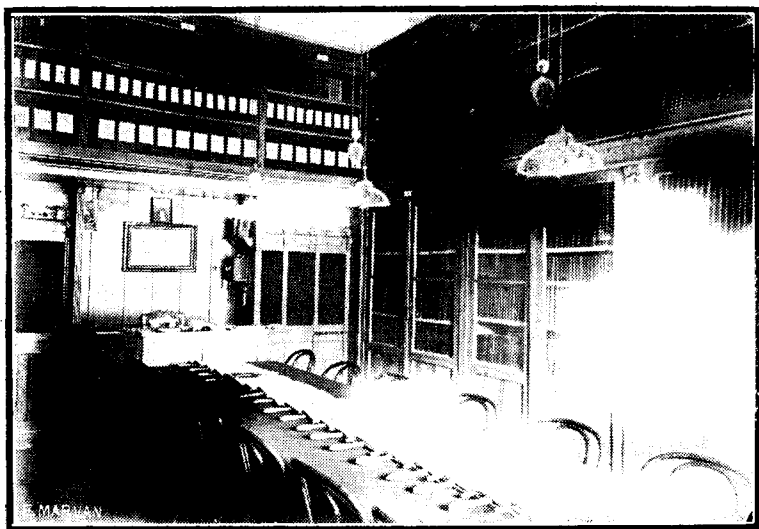
Aceste și alte obiecte, risipite în atâtea case particulare, nu pot fi privite de toți Românii — adunate însă la un loc ele sunt un mare bun comun, un adevărat tezaur național.

Sperând că oamenii noștri vor înțelege însemnătatea lucrului și ne vor da mână de ajutor la adunarea diferitelor obiecte, precum și la aranjarea lor, rugăm pe toate persoanele care au asemenea obiecte să le predea primăriei comunale din Văleni sau d-lui Dr. Candin David adv. în Abrud, sau d-lui Dr. Chirtop, avocat în Câmpeni, unde vine mai la îndemână donatorului. Eventualele dorințe și informațiuni sunt a se comunica

Biroului central al „Asociațiunii”
Sibiu, strada Șaguna Nr. 9.

De corectat.

La pag. 25 din numărul de față, în loc de «*atitudinea*» să se citească «*atitudinea*», la rândul 17 de sus. La pag. 46, rândul 19 «*Să nu mai trăiască*» în loc de «*nu mai trăiască*».

Biblioteca „Asociațiunii“, în Sibiu.

Câți din intelectualii sibiieni cunosc cabinetul de lectură și biblioteca „Asociațiunii“ ? Prea puțini! Și e păcat! Aici ar putea să petreacă clipe plăcute, citind publicații românești și streine, vrednice de a fi luate la cunoștință!

În bibliotecă se află mai mult de 50,000 volume și broșuri. Sosesc *toate* revistele din România și editurile de cărți sunt chemate prin lege să trimită tot ce publică.

Cabinetul de lectură se află în „Muzeul Asociațiunii“ și este deschis publicului dela 4—6 p. m., în zilele de lucru.

